

Emma OLBRICHOVÁ

Tajomstvá na Búroch

Početná rodina

Emma Olbrichová pochádzala zo zmiešaného rakúsko-moravského manželstva. Jej otec Jozef Olbrich (nar. 1864) pochádzal z rakúskej obce Weikersdorf¹, matka Františka, rod. Nečasáľková (nar. 1863), z moravského Štěpánova. Zosobášili sa 24. júna 1888 v Linzi², po svadbe žili vo Viedni. Jozef Olbrich pracoval ako krajčírsky pomocník, jeho manželka sa venovala vedeniu domácnosti a výchove detí, ktorých sa Olbrichovcom narodilo desať. Jedno zomrelo údajne hneď po pôrode, najmladšia Jozefína ako päťročná podľahla pľúcnej tuberkulóze. Dospelosti sa dožili Hedviga (1888), Karol, Emil (1895), Štefánia (Fanny), Helena (1898), Pavol (1900), Mária (1902) a Emma (1904).³ Emma bola deviatym dieťaťom. Narodila sa 22. augusta 1904. Manželia Olbrichovci boli hlboko veriaci ľudia, katolíci, a v duchu tejto viery vychovávali i svoje deti. Badať to i na venovaniach, ktoré vpísali do pamätníka dcéry Hedvigy.⁴ V nich kládli dôraz na pevnú vieru, ktorú si treba zachovať v akýchkoľvek protivenstvách. Otec bol veľmi prísny. Početná rodina žila v chudobe, preto deti pomerne skoro odchádzali od rodičov a živili sa sami.

Emma vo Viedni vychodila päť tried ľudovej a jednu triedu meštianskej školy.⁵ Jej detstvo poznačila prvá svetová vojna. Emme a jej súrodencom vzala brata Karola, ktorý musel narukovať a v bojoch padol. Ešte v máji 1915 poslal bratovi Emilovi do Viedne svoju fotografiu, vyhotovenú 6. marca pri príležitosti bajonetového útoku v karpatskej bitke.⁶ Bol to posledný záber v jeho živote. Rodina sa počas vojny dostala do ešte väčšej finančnej tiesne. Pomocnú ruku

Emma Olbrichová
(1904 – 1955)

¹ Osobný archív Margarete Kimmel, rod. Olbrichovej (dcéry Emila Olbricha). Krstný list Hedvigy Olbrichovej.

² Tamže. Fragmenty z pamätníka Hedvigy Olbrichovej.

³ Archív autorky. Pisomné spomienky Margarete Kimmel. Viedeň jún 2005.

⁴ Osobný archív Margarete Kimmel. Fragmenty z pamätníka Hedvigy Olbrichovej.

⁵ AÚPN, XII. správa ZNB, V-150. Životopis E. Olbrichovej spísaný na KV ŠtB Bratislava 14. 12. 1951.

⁶ Osobný archív Margarete Kimmel. Pohľadnica Karola Olbricha Emilovi Olbrichovi. 8. 5. 1915.

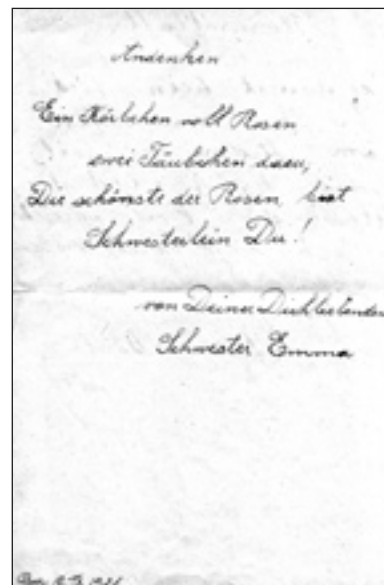
Františka Olbrichová
s polovicou svojich detí:
vpravo Pavol a Mária,
na kolenách sedí Jozefína,
vľavo vzadu Helena
a vľavo vpredu Emma.

Mons. Karol Michal Nečasálek,
Emmín strýko

Stretnutie sestier
Emmy (vľavo)
a Hedvigy

Veršované venovanie 17-ročnej
Emmy do sestrinho pamätníka

jej podal brat pani Františky, Karol Michal Nečesálek. Olbrichovcov s dcérami a synom Pavlom prichýlil na fare v Borskom Sv. Mikuláši, kde ako kňaz pôsobil od roku 1892. Fara bola veľká, takže sa tam pomestili všetci. Pri fare bola veľká záhrada, plná rôznych druhov zeleniny a najmä ovocia, lebo dekan Nečesálek propagoval okrem iného aj moderné hospodárstvo a ovocinárstvo.⁷ Pomocné ruky sa na farskom gazdovstve zišli. Emma žila na Slovensku od svojich 13 rokov.

Manželia Olbrichovci s dievčatami ostali na fare na „Búroch“ – ako sa hovorí Borskému Mikulášu⁸ – aj po vojne. Synovia Pavol a Emil a dcéra Fanny žili v Rakúsku. Pavol vstúpil do armády, neskôr sa usadil v Tirolsku, kde sa oženil a pracoval ako úradník. Emil sa vyučil za čašníka a časom sa s finančnou pomocou najstaršej sestry Hedvigy osamostatnil. Fanny sa vydala a pomáhala manželovi, ktorý podnikal ako inštalatér. Pani Františka, sužovaná astmou⁹ a zrejme i oslabená mnohými pôrodmi, zomrela skoro – Emma sa v 16 rokoch stala polosírotou. V roku 1926 ukončil svoje pôsobenie na Búroch dekan Nečesálek¹⁰ a faru prevzal dovtedajší kaplán Augustín Karmaš. Olbrichovcov si ponechal u seba. Dievčatá si postupne našli prácu ako pomocníčky v domácnosti, pri deťoch alebo ako gazdiné: Hedviga v Bratislave, Mária u lekárskej rodiny vo Viedni, Helena pomáhala na búranskej fare, potom sa vydala a žila v Cerovej. Emma ostala pracovať ako domvedúca na fare v Borskom Svätom Mikuláši. Nestarala sa len o dekana, kaplána a svojho otca. Na dvore pri fare stáli ešte domčeka, do ktorých sa prisťahovali rodičia dekana Karmaša a jeho brat Karol.¹¹ Karol, veľmi pohľadný muž, študoval pred prvou svetovou vojnou v Budapešti za zverolekára. Z vojny sa však vrátil s narušeným duševným zdravím. Ujali sa ho rodičia, a keď odišli do penzie, syn Augustín ich všetkých troch vzal k sebe. Emma teda mala koho opatrovať.

Jozef Olbrich prežil svoju manželku o dvadsať rokov. Zomrel na počiatku 2. svetovej vojny, v roku 1940.¹² Emma v čase vojny zamerala svoju pozornosť na prenasledovaných ľudí židovského pôvodu. Tým, ktorí sa ukrývali v Borskom Sv. Mikuláši a okolitých dedinách, nosila jedlo z búranskej fary.¹³ Pomáhala aj židovskej lekárskej rodine z Búrov. MUDr. Roth, ktorý si po vojne zmenil priezvisko na Borský, sa nechal pokrstiť. Jeho manželka sa s Emmou Olbrichovou priatelila. V čase ich ohrozenia Emma dohodla manželom Rothovcom úkryt u Kolíkovcov, spoľahlivých ľudí z Búrov, ktorí ich nezradili. Rothovci mali syna Pavla a dcéru Evu. Pavol musel odísť do

⁷ Viac o aktivitách K. M. Nečesáka (1865 – 1937) pozri: STRELKA, Vojtech a kol.: Panteón dejateľov Spolku svätého Vojtecha v Trnave. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1995, s. 54 – 55. – FORDINÁLOVÁ, Eva: Nečesálek Michal Karol. In: Pašteka, Július a kol.: Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska. Bratislava : Lúč, 2000, s. 983.

⁸ V 20. storočí sa používali podoby názvu obce: Búrszentmiklós (do r. 1913), od r. 1920 Borský Svätý Mikuláš, Borský Svätý Mikuláš (1927 – 1960), od r. 1960 sa používa podoba Borský Mikuláš. Od r. 1975 je pričlenenou obcou Borského Mikuláša Borský Peter. MAJTÁN, Milan: Názvy miest a obcí Slovenskej republiky. Vývin v rokoch 1773 – 1997. Bratislava : Veda, 1998, s. 39.

⁹ NA Praha, fond: SSVN (nesprac.). Osobný väzenský spis Emmy Olbrichovej. Zdravotná karta.

¹⁰ Od roku 1926 pôsobil Karol M. Nečesálek ako apoštolský protonotár, kanonik trnavskej kapituly, vikár, diecézny školdozorca a riaditeľ učiteľského ústavu v Trnave. STRELKA, V. a kol.: Panteón dejateľov, s. 54 – 55. – Archív Rímskokatolíckeho farského úradu sv. Mikuláša v Trnave, fond: S 2. Tablo abiturientiek učiteľského ústavu v Trnave. Školský rok 1928/29.

¹¹ Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s Klaudiou a Jánom Remenárovcami. Bratislava 22. 4. 2004.

¹² Cintorín v Borskom Mikuláši. Náhrobný kameň rodiny Olbrichovcov.

¹³ Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s Klaudiou Remenárovou (1926). Bratislava 22. 4. 2004.

tábora a rodičia o ňom dlho nemali žiadne správy, ale Evu odviedla Emma na Cerovú, ku svojej sestre Helene. Tá sa o Evu Rothovú (Borskú) starala až do skončenia vojny. Pavol sa, našťastie, po vojne tiež vrátil k rodičom. Eva sa stala lekárkou, vydala sa a neskôr odišla do Kanady.¹⁴

Pamätníci si na Emmu spomínajú ako na štíhlu tmavookú tmavovlásku, ktorá sa rada a často smiala. Bola skromná, prívetivá, zhovorčivá. Hovorila takým nárečím, ako všetci Búrania.¹⁵ Výborne varila a obetavo sa starala o všetkých vo svojom okolí. V roku 1946 bol kaplánom v Borskom Sv. Mikuláši dnes Mons. ThDr. Boris Travenec. O Emme Olbrichovej sa vyjadril: „Emma Olbrichová bola skvelá žena! Obetavá, hlboko veriaca. Veľmi verne slúžila pánu dekanovi a neskôršiemu Mons. Augustínovi Karmašovi. A, samozrejme, veľmi ochotná bola aj v službe kaplánom. Takže myslím, že všetci kapláni sme ju mali veľmi radi. Bola nesmierne obetavá, príjemná, milá, a – povedal by som – aj dosť autoritatívna osoba. Myslím v takom dobrom slova zmysle, nie rozkazovačná.“¹⁶

Vedela zvoliť správny prístup aj k chorému Karolovi Karmašovi. Žil vo svojom svete, ale nebol nebezpečný, pokiaľ ho niekto neprovokoval. Emmu mal rád a pomáhal jej: rúbal drevo, udržiaval oheň, miešal cesto, lúskal orechy... Vedela mu vymyslieť aktivity, vďaka ktorým sa cítil užitočný a robil ich dobre.¹⁷ Jednou z Emminých črt bola mimoriadna poriadkumilovnosť. Udržiavanie poriadku prísne vyžadovala aj od miestnych dievčat, ktoré jej chodievali podľa potreby pomáhať. Pedantnosť a dodržiavanie disciplíny mala v krvi.

Veľmi láskavo sa správala k deťom. Keď po niečo prišli na faru, potešila ich koláčom, cukríkom, čokoládou, v zime im uvarila čaj.¹⁸ Emmina sestra Helena navštevovala po vydaji búranskú faru aj s rodinou. Jej dcére Marte bola Emma krstnou mamou.¹⁹ Na Vianoce zdobievala veľký vianočný strom, pod ktorý pripravila svojim blízkym darčeky. Na Veľkú noc poschovávala po záhrade vajíčka a malá Marta ich hľadala.²⁰ Súrodenci Olbrichovci udržiavali kontakt, aj keď časť z nich žila v Rakúsku a časť na Slovensku. Emma napríklad okolo roku 1943 navštívila vo Viedni brata Emila.²¹ Vlastnú rodinu si nezaložila.

Spomienka na Emmu Olbrichovú 1934

¹⁴ Tamže. Zvukový záznam rozhovoru s Gertou Jankovičovou, rod. Lakatošovou (1936). Borský Mikuláš 9. 12. 2005.

¹⁵ Tamže. Zvukový záznam rozhovoru s Agnešou Hrubšovou (1932). Borský Mikuláš 6. 5. 2004.

¹⁶ Tamže. Zvukový záznam rozhovoru s Mons. ThDr. Borisom Travencom (1921). Bratislava 10. 8. 2004.

¹⁷ Tamže. Zvukový záznam rozhovoru s Klaudiou a Jánom Remenárovcami. Bratislava 22. 4. 2004.

¹⁸ Tamže. Zvukový záznam rozhovoru s Máriou Polákovou (1915). Borský Mikuláš 6. 5. 2004.

¹⁹ Tamže. Zvukový záznam rozhovoru s Martou Oravcovou, rod. Uhríkovou (1942). Cerová-Lieskové 14. 5. 2004.

²⁰ Tamže.

²¹ Archív autorky. Písomné spomienky Margarete Kimmel. Viedeň jún 2005.

Emma v kroji

S Emmou Olbrichovou sa priatelila aj pani Filoména Lakatošová. Emma ju oslovovala Filli. Spojil ich podobný osud – pani Filoména sa v roku 1931 presťahovala z Viedne na Búry. Jej dcéry Edita a Gerta od detstva chodili na faru k „Tante Emma“. Ona ich vždy na narodeniny, Mikuláša a Vianoce obdarovala. Pani Lakatošová po slovensky nevedela, preto dievčatá v školskom veku chodievali na faru a s pomocou tety Emmy si robievali úlohy. V roku 1949 sa stala aj ich birmovnou mamou.²²

Búriace sa Búry

Vyššie tridsať rokov žila Emma pomerne pokojne v Borskom Sv. Mikuláši. Zžila sa s tamojším krajom a ľuďmi a podľa všetkého chcela v službe na fare pokračovať, kým by jej to zdravie a sily dovolili. Život ju však postavil pred veľké skúšky – skúšky viery, výdrže, charakteru. Bola bytostne spätá s katolíckou cirkvou, preto každý útok na cirkev bol i útokom proti jej svetu. Ten musela brániť osobitne odvtedy, odkedy u nás začalo pribúdať reálnej politickej moci predstaviteľom komunistickej strany.

Prvá veľká záťažová situácia prišla v súvislosti s nepokojmi, ktoré vznikli po vyhlásení schizmatickej Katolíckej akcie v júni 1949 a v Borskom Sv. Mikuláši mali dohru v podobe tzv. vzbury.²³ Dekan Karmaš prežil v tom čase niekoľko týždňov v úkryte mimo fary. Nevie, kedy presne sa vrátil, ale koncom augusta už bol na opäť na Búroch.²⁴ V „prvom kole“ zatknutý nebol. Žiaľ, nemáme bližšie správy o tom, čo vtedy prežívala Emma Olbrichová. Isté je, že ako kuchárka dekana Karmaša žijúca na fare bola vypočúvaná a podozri- vá z toho, že mu pomáha. Vieme, že bola sledovaná, čo dokumentuje strohý rozkaz útvaru 413A zo 7. septembra 1949 pre oddelenie ŠtB v Senici: „zariadte sledovanie Emmy Olbrichovej. Lehota: 30. október 1949. Za správnosť vyhotovenia: 083/P.“ Miesto podpisu číslo: 40.²⁵ Žiaden ďalší súvisiaci dokument sa nepodarilo nájsť. Po Karmašovom návrate do Borského Sv. Mikuláša sa Emmin život vrátil do zabehaných koľají. Utrpenie dobitých, vyšetrovaných a odsúdených veriacich a ich rodín však nadhlo poznačilo atmosféru celej obce.

Augustín Karmaš pôsobil na Búroch ešte vyše dvoch rokov. Bezproblémový život nemal, lebo nad ním neustále bdela ŠtB. Podozri-

Emma so synovcom Siegfriedom (Friedlom), Máriiným synom. Fotografiu s Friedlom venovala Emma svojej priateľke Filli Lakatošovej.

Rodinný výlet: vľavo Emma, vpravo jej otec Jozef Olbrich, medzi nimi zrejme ďalšie Emmine sestry alebo priateľky.

²² Tamže. Zvukový záznam rozhovoru s Gerťou Jankovičovou. Borský Mikuláš 9. 12. 2005.

²³ Pozri kapitolu HEDVIGA ROZBOROVÁ, s. 359 – 362.

²⁴ AÚPN, XII. správa ZNB, V-150. Pome- ry v Borskom Sv. Mikuláši – vyšetrovanie. Útvar 413A útvaru 402A 7. 10. 1949.

²⁵ Tamže. Pokyn útvaru 413A č. 22055/60-49, odd. ŠtB Senica 7. 9. 1949.

*Päťica sestier. Zľava
doprava: Fanny,
Emma, Hedviga,
Helena, Mária
Olbrichové.*

vé jej bolo, že Karmaša 28. augusta 1949 navštívil Dr. Ambróz Lazík a strávil uňho dve hodiny, aj keď podľa „*dôverného zistenia mu bol gratulovať k meninám*“²⁶. Na 26. októbra 1949 zvolal dekan Karmaš všetkých farárov z dekanátu na schôdzku do kláštora františkánov v Malackách, kde sa hovorilo o prijatí platového zákona a sľube vernosti republike.²⁷ Karmaš sa vyjadril za prijatie platu a za pozmenenie sľubu tak, aby bol prijateľný z cirkevného hľadiska. Povedal, že to, čo sa robí s cirkvou, nie je koniec a bude sa s ňou zaobchádzať aj horšie. Boli to prorocké slová, ktoré sa čoskoro naplnili aj v jeho vlastnom živote. V závere správy o schôdzke pre odbor ŠtB sa uvádza, že dekan Karmaš a Sula z Gajár (správne má byť Ernest Sullo – pozn. autorky) štvú rímskokatolícke duchovenstvo proti štátu, sú sledovaní a o ďalších poznatkoch budú postupne podávané správy.²⁸

Stanica ZNB Borský Sv. Mikuláš podala na Augustína Karmaša 13. septembra 1949 trestné oznámenie kvôli výroku v kázni prednesenej 15. mája 1949.²⁹ Štátny súd, odd. Bratislava nad ním ale 14. marca 1950 vyniesol pre nedostatok dôkazov oslobodzujúci rozsudok. Svedok obžaloby Ján Butaš poprel, že by bol v inkriminovaný deň v kostole a že by 14. júla vypovedal proti Karmašovi na oddelení ŠtB v Senici. Podpis pod zápisnicou bol síce Butašov, no on netušil, ako sa tam dostal.³⁰ Dekana Karmaša sa navyše svojimi osvedčenia-

²⁶ Tamže. Pomery v Borskom Sv. Mikuláši – vyšetrenie. Útvar 413A útvaru 402A 7. 10. 1949.

²⁷ Pozri bližšie: PEŠEK, Jan: „Cirkevné zákony“. In: Pešek, J. – Barnovský, M.: Štátna moc a cirkvi na Slovensku 1948 – 1953. Bratislava: Veda, 1997, s. 87 – 122.

²⁸ AÚPN, XII. správa ZNB, V-150. Schôdzka duchovných – hlásenie z 12. 11. 1949 pre Poverenie vnútra, odbor ŠtB. Na mieste podpisu sa uvádza číslo 40, za správnosť vyhotovenia 222/P.

²⁹ Tamže. Trestné oznámenie na Augustína Karmaša. Stanica ZNB Borský Sv. Mikuláš 13. 9. 1949.

³⁰ Ján Butaš predpokladal, že zápisnicu mu bez prečítania podvrhli členovia ZNB, lebo v tom čase bol ako roľnícky inštruktor verejne činný a často podpisoval rôzne dokumenty. Najprv odmietol ísť na súd: keď ho predvolali za svedka, odpísal, že nepríde, lebo je za svoje presvedčenie aj tak dosť prenasledovaný. Vôbec nevedel, o čo v Karmašovom obvinení šlo. Pýtal sa, kto ho navrhol za svedka a prečo neboli za svedkov predvolaní komunisti, ktorí ho neuznávali za spoľahlivého. ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, Or III 68/50. Predvolanie Jána Butaša za svedka. Štátny súd Bratislava 13. 2. 1950. – Tamže. Rozsudok Štátneho súdu, odd. Bratislava zo 14. 3. 1950 nad A. Karmašom.

*Po pohrebe Emminho otca,
Jozefa Olbricha. Zľava
doprava: dekan Augustín
Karmaš, Emma a jej
súrodenci Mária, Pavol,
Hedviga, Emil Olbrichovci.
Borský Sv. Mikuláš 1940.*

mi zastali aj členovia MNV³¹, Miestnej organizácie KSS³² a Miestneho akčného výboru SNF v Borskom Sv. Mikuláši. Domnievame sa, že to bol neúspešný pokus orgánov ZNB a ŠtB zbaviť sa Augustína Karmaša. Námetník štátneho prokurátora Ujhelyi sa síce na druhý deň proti oslobodzujúcemu rozsudku odvolal, ale o osem mesiacov odvolanie stiahol.³³

ŠtB mala tiež podozrenie, že sám Dr. Lazík doniesol Karmašovi protištátne pastierske listy a Karmaš ich prostredníctvom 16-ročného chlapca rozposielal ďalej.³⁴ Krajské veliteľstvo ŠtB Bratislava podalo komisii rozhodujúcej o zaradení do TNP návrh na Karmašovo zaradenie pre rozširovanie protištátnych pastierskych listov a protištátne zameranú kázeň. Komisia prípad odročila a rozhodnúť chcela až po doručení rozsudku, ktorý nad Karmašom vyriekol Štátny súd.³⁵ Do TNP sa dekan Karmaš podľa všetkého nakoniec nedostal.³⁶

Viac dokumentov týkajúcich sa Karmašovho sledovania v jeho vyšetrovacom spise nie je. Ďalšie sa týkajú až jeho zatknutia kvôli neoznámeniu kňazov Viliama Mitošinku a Emila Šafára, ktorých chytila pohraničná stráž pri neúspešnom pokuse o emigráciu. Dekan Karmaš sa do kontaktu s nimi dostal prostredníctvom Emmy Olbrichovej.

Spojka prenasledovaných

Pre Emmu Olbrichovú bolo prirodzené pomáhať. Ak sa jej zdalo, že niekto potrebuje pomoc, nehládala príliš na to, či sa sama nedostane do nebezpečenstva. Tak to bolo aj v prípade kňazov Viliama Mitošinku a Emila Šafára. Oboch držali predstavitelia štátnej moci najprv v internačnom kláštore v Močenku (vtedajších Mučeníkoch) a po preškoľovaní a kádrovaní ich zaradili do kláštora pre „nepreškoliciteľných“ v Nových Zámkoch. Tam im pomáhal novozámocký kaplán Karol Lénár, ktorý sa o nich zhodou okolností dozvedel. Do pomoci zapojil aj Mons. Travenca, vtedy kaplána v blízkych Šuranoch.³⁷ Za Dr. Travencom ho poslal Mons. Mitošinka s prosbou, aby počúval správy, raz týždenne ich spísal a dal ich kaplánovi Lénárovi. Ten ich tajne doručoval internovaným kňazom. Dr. Travenec tiež sprostredkoval korešpondenčný styk väznených kňazov s ich blízkymi: odoslal listy od kňazov, ktorí svojich známych inštruovali, aby im listy posielali na adresu Dr. Travenca. On ich rovnako ako správy odovzdal kaplánovi Lénárovi, ktorý zariadil zvyšok. Tak sa prísne internovaní kňazi, ktorí mali byť „odrezaní od sveta“, dozvedali podrobné informácie o dianí doma i za hranicami – keďže Dr. Travenec vedel dobre po nemecky a počúval aj nemecké stanice. Pozoruhodné je, že vyšetrovatelia na túto činnosť Mons. Borisa Travenca nikdy neprišli – inak by mu k trestu, ktorý mu o dva roky vymerali, určite pribudlo mnoho rokov.

Mons. Mitošinka sa priatelil s dekanom Augustínom Karmašom, ktorý mu opakovane ponúkol pomoc, ak by sa vzhľadom na horšiacu sa pomery odhodlal ujsť do cudziny.³⁸ Mons. Mitošinka sa v Nových Zámkoch rozhodol, že sa pokúsi emigrovať. Ako dôveryhodný vyso-

Sestry Emma a Mária (Mitzi)

³¹ Tajomník, predseda a sedem členov MNV v Borskom Sv. Mikuláši o A. Karmašovi uviedlo: „...nedopúšťa sa činov, ktoré by smerovali proti štátnemu zriadeniu ČSR.“ ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, Or III 68/50. Obecné svedectvo MNV Borský Sv. Mikuláš 11. 3. 1950.

³² Členovia MO KSS v Borskom Sv. Mikuláši napísali, že oni do kostola chodia, ale dekan Karmaš nepoužil výroky proti štátnemu alebo ľudovodemokratickému zriadeniu. ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, Or III 68/50. Osvedčenie MO KSS v Borskom Sv. Mikuláši 11. 2. 1950.

³³ ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, Or III 68/50. Stiahnutie odvolania sa proti rozsudku nad A. Karmašom. Bratislava 15. 11. 1950.

³⁴ AÚPN, XII. správa ZNB, V-150. A. Karmaš – zaradenie do TNP. Rozhodnutie koordinačnej komisie zo 17. 4. 1950.

³⁵ ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, Or III 68/50. Augustín Karmaš – rímskokatolícky farár – vyžiadanie rozsudku. KNV – Krajské veliteľstvo NB v Bratislave Štátnemu súdu, odd. Bratislava 17. 5. 1950.

³⁶ Augustín Karmaš sa nenachádza v zozname zaradených do TNP. Zločiny komunizmu na Slovensku 1948 – 1989 II. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2001. CD-ROM. Treba však dodať, že chýba i v zozname odsúdených tak, ako väčšina skupiny Alfonz Paulen a spol., do ktorej bol neskôr zaradený. V zozname odsúdených chýbajú aj mená Emmy Olbrichovej, Ing. Rudolfa Stana, Jozefíny Macákovéj, Antona Totka a Štefanie Macekovej. Karmaš, Macáková, Maceková a Totka sú uvedení v zozname prevádzateľov.

³⁷ Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s Mons. ThDr. Borisom Travencom. Bratislava 10. 8. 2004.

³⁸ MITOŠINKA, Viliam: Pamäti kňaza. Bratislava : Lúč, 1992, s. 50 – 53.

ký cirkevný predstaviteľ chcel informovať Sv. Otca o situácii v Československu. Kňazi, ktorí by ostali, by potom mohli prípadné viny, ktoré by im pripisovala štátna moc, „zvaliť“ naňho. Po prehodnotení situácie sa kňazi dohodli, že Mons. Mitošinka ujde s jedným spoločníkom – lós padol na ThDr. Emila Šafára, profesora na Vysokej bohosloveckej škole v Nitre. Z Nových Zámkov ušli v noci z 9. na 10. decembra 1950 za pomoci Karola Lénára a Jozefa Mitošinku, brata Mons. Viliama Mitošinku, riaditeľa školy v Borskom Sv. Petri. Cestovali vlakom a ráno o šiestej ich už mohol kaplán Vojtech Szitás³⁹ z búranskej fary odviesť do ich úkrytu na Búroch. Tam mali čakať, kým sa im neozve prevádzka cez hranice.⁴⁰ Dôveryhodné a podrobnejšie informácie o úteku a mesiacoch, ktoré kňazi prežili na Búroch, možno čerpať z pamätí Viliama Mitošinku.⁴¹ V tomto texte z nich uvádzame vybrané fakty, súvisiace s Emmou Olbrichovou.

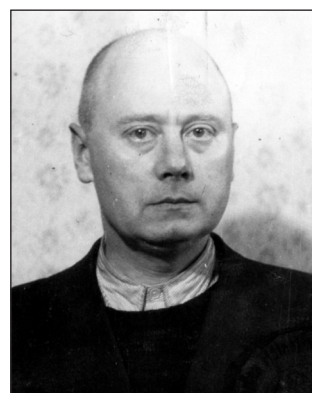
Oboch kňazov prichýlili manželia Sojákovci, ktorí bývali na západnom konci dediny blízko lesa. Terézia Sojáková občas odchádzala za prácou do Senice a doma ostával len jej nevidiaci manžel. Kňazi si vyplňali čas čakania na odchod, ako za daných okolností mohli – modlitbou, rozhovorom, čítaním, počúvaním rozhlasu. V noci sa po jednom osmelili i na prechádzku po lese. Emma Olbrichová o nich vedela od začiatku. Sama im totiž hľadala úkryt. Oslovila Lakatošovcov, ale tí zo strachu pred možnými následkami odmietli. Keď sa Lakatošovci neskôr na kňazov pýtali, Emma im už o nich nechcela nič povedať.⁴²

Dekan Karmaš o skrývajúcich sa kňazoch nevedel nič. Všetko organizoval kaplán Szitás s Emmou Olbrichovou. Emma prevzala úlohu zásobovať Emila Šafára a Viliama Mitošinku všetkým, čo budú potrebovať, najmä potravinami. Zvlášť v období zabíjačiek okolo Vianoc im „fajlenka“ Emma⁴³ – ako ju kňazi volali – prinášala rôzne pochútky, ktoré im po biednej strave sústreďovacích kláštorov dobre padli. Nosila im tiež hostie a omšové víno⁴⁴ a zabezpečovala korešpondenčný styk medzi kňazmi a ich rodinami. Kaplán Szitás kňazom prinášal správy, z ktorých najdôležitejšie boli tie, čo sa týkali pripravovaného odchodu.

Po piatich týždňoch odviezol kaplán Szitás Viliama Mitošinku a Emila Šafára do nového úkrytu v Borskom Sv. Petri, do domu Pavla a Márie Škápikovcov, kde kňazi dostali samostatnú izbu. Nevýhodou tohto úkrytu bolo, že dom stál uprostred dediny, takže kňazi kvôli utajeniu nemohli vychádzať von s výnimkou večernej prechádzky po záhrade či rúbania dreva. Aj tu sa modlili, čítali, vzdelávali sa a čakali na odchod. V tom čase sa s nimi stretol Dr. Boris Travenec. Dekan Karmaš si totiž potrpel na dodržiavanie zvyku, ktorý zaviedol – aby ho každý jeho kaplán po odchode na ďalšie pôsobiská aspoň raz za rok navštívil. Vo vlaku stretol Dr. Travenec Pavla Škápika, ktorého poznal z čias svojho kaplánovania na Búroch. Ten mu hneď vyzradil, akých má podnájomníkov. Dr. Travenec zamieril najprv na faru, ale nenašiel tam ani Emmu Olbrichovú, ani dekana Karmaša. Šiel teda navštíviť niektoré búranské rodiny. Po ceste stretol Emmu. Hneď vedela, že má namierené aj ku Škápikovcom. Podľa výpovede Dr. Emila Šafára ich Dr. Travenec navštívil v marci 1951.⁴⁵

Fotografia Emila Šafára z vyšetrovacieho spisu. (AÚPN, KS ZNB – S ŠtB Bratislava, V-70.)

Fotografia Viliama Mitošinku z vyšetrovacieho spisu. (AÚPN, KS ZNB – S ŠtB Bratislava, V-70.)

³⁹ Vojtech Szitás pôsobil v Borskom Sv. Mikuláši od roku 1947. Schematismus venerabilis cleri administrationis apostolicae Tyrnaviensis. Trnava : Tlačiareň Spolku sv. Vojtecha, 1948, s. 367.

⁴⁰ Viliam Mitošinka a Emil Šafár nevedeli od začiatku, kto ním bude – či Titus Zeman, Jozef Macek, alebo niekto iný. MITOŠINKA, V.: Pamäti kňaza, s. 53.

⁴¹ MITOŠINKA, Viliam: Pamäti kňaza. Bratislava : Lúč, 1992. ISBN 80-7114-054-6.

⁴² Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s Gertou Jankovičovou. Borský Mikuláš 9. 12. 2005.

⁴³ Dr. Mitošinka v knihe používa nesprávnu podobu priezviska Emmy Olbrichovej – píše o nej ako o Eme Olbrachtovej.

⁴⁴ Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s Mons. ThDr. Borisom Travencom. Bratislava 10. 8. 2004.

⁴⁵ AÚPN, KS ZNB – S ŠtB Bratislava, V-70 (Titus Zeman a spol.). Protokol o výpovedi E. Šafára na KV ŠtB Bratislava 13. 6. 1951.

Skrývajúcich sa kňazov už vyčerpávalo dlhé čakanie. Začali vymýšľať náhradný plán, keď im po Veľkej noci (koncom marca) prišla Emma oznámiť, že ich cez hranice prevedie salezián Titus Zeman, ktorý sa vrátil z Talianska, a jeho pomocník, laik Ferdinand Totka. Zápisnice z výpovedí Emila Šafára, Viliama Mitošinku a Ferdinanda Totku sa v detailoch odlišujú. Je možné, že kňazi chceli kryť pani Sojákovú. Podľa výpovedí V. Mitošinku⁴⁶ a E. Šafára⁴⁷ prišiel na búranskú faru salezián František Reves, v tom čase správca fary v Brodskom. S prevádzaním cez hranice mal svoje skúsenosti, preto mu Emma povedala o skrývajúcich sa kňazoch, ktorí hľadali prevádzka. On ich navštívil, povedal im, čo potrebujú, a napojil ich na Zemana a Totku.

Ferdinand Totka vypovedal⁴⁸, že sa 24. marca vrátil na Búry, dva dni bol doma a ďalších deväť dní sa skrýval u pani Sojákovej. Ona mu povedala o kňazoch, ktorých skrývala a ktorí chcú ujsť. Totka súhlasil, že ich so Zemanom prevedú. Sojáková o jeho súhlase povedala Emme, ktorá potom Totku navštívila. Pýtala sa, či prevedie troch kňazov – tretí sa skrýval na neznámom mieste, ale jeho sestra v Trnave vedela, kde je. Emma sa ponúkla, že za ňou pôjde, aby brata upovedomila. Tak sa aj stalo. Potom Emma kňaza podľa Totku počkala v noci na stanici a odvieďla ho na faru. T. Zeman prišiel za F. Totkom 4. apríla. Na stretnutí u pani Sojákovej upresnili dátum odchodu. Emma bola pri tom a termín dala vedieť kňazom čakajúcim na Búroch.

Dátum prechodu bol pôvodne určený na 1. alebo najneskôr 8. apríla 1951. V nedeľu 1. apríla celý deň pršalo. Postupne hladina Moravy klesala, ale dalo sa predpokladať, že polia okolo rieky budú zavodené. Emma doniesla E. Šafárovi a V. Mitošinkovi vysoké gumené čizmy. Aby nebola nápadná, kúpil ich na Emmino požiadanie pán Lakatoš. Šiel po ne s dcérou Gertou do Šaštína. Veľmi sa čudovala, načo je otcovi šesť párov. Keď sľúbila, že nikomu nič nevyzradí, povedal jej, komu poslužia. Emma večer gumáky vyzdvihla.⁴⁹ V prípravách na cestu kňazom pomáhal aj Jozef Mitošinka. Tesne pred odchodom, ktorý bol definitívne stanovený na 8. apríla, Emma informovala kňazov aj o tom, že nepôjdu rovno do šaštínskych lesov, ale najprv sa zastavia na búranskej fare. Viliamovi Mitošinkovi a Emilovi Šafárovi sa to nepozdávalo, lebo nechceli ohrozovať aj dekana Karmaša, ktorý dovtedy vôbec netušil o ich pobyte na Búroch.⁵⁰ Na fare však už čakali ďalší dvaja kňazi pripravení na odchod so Zemanom a Totkom, a tak sa k nim Mitošinka a Šafár večer 7. apríla pridali. Podľa výpovede E. Šafára tam našli Dr. Antona Boteka a prof. Františka Minárových.⁵¹ Po spoločnej večeri a krátkom spánku sa rozlúčili s dekanom Karmašom, kaplánom, Jozefom Mitošinkom a osobitne sa poďakovali Emme Olbrichovej za jej obetavosť a starostlivosť. V noci zo 7. na 8. apríla sa skupina vedená Ferdinandom Totkom, ku ktorej sa pridal aj mladý salezián Jozef Pavlík, vydala na cestu.⁵² Pri Šaštíne sa spojili s početnejšou časťou vedenou Titusom Zemanom.

Skupina záujemcov o prechod do zahraničia z 8. apríla 1951 neskončila v slobodnej cudzine, ale pred Štátnym súdom.⁵³ Napriek tomu, že Viliam Mitošinka i Emil Šafár sa úporne snažili zatajiť

⁴⁶ Tamže. Zápis o výpovedi V. Mitošinku. KV ŠtB Bratislava 6. 5. 1951.

⁴⁷ Tamže. Protokol o výpovedi E. Šafára na KV ŠtB Bratislava 13. 6. 1951.

⁴⁸ Tamže. Zápis o výpovedi Ferdinanda Totku. KV ŠtB Bratislava 11. 5. 1951.

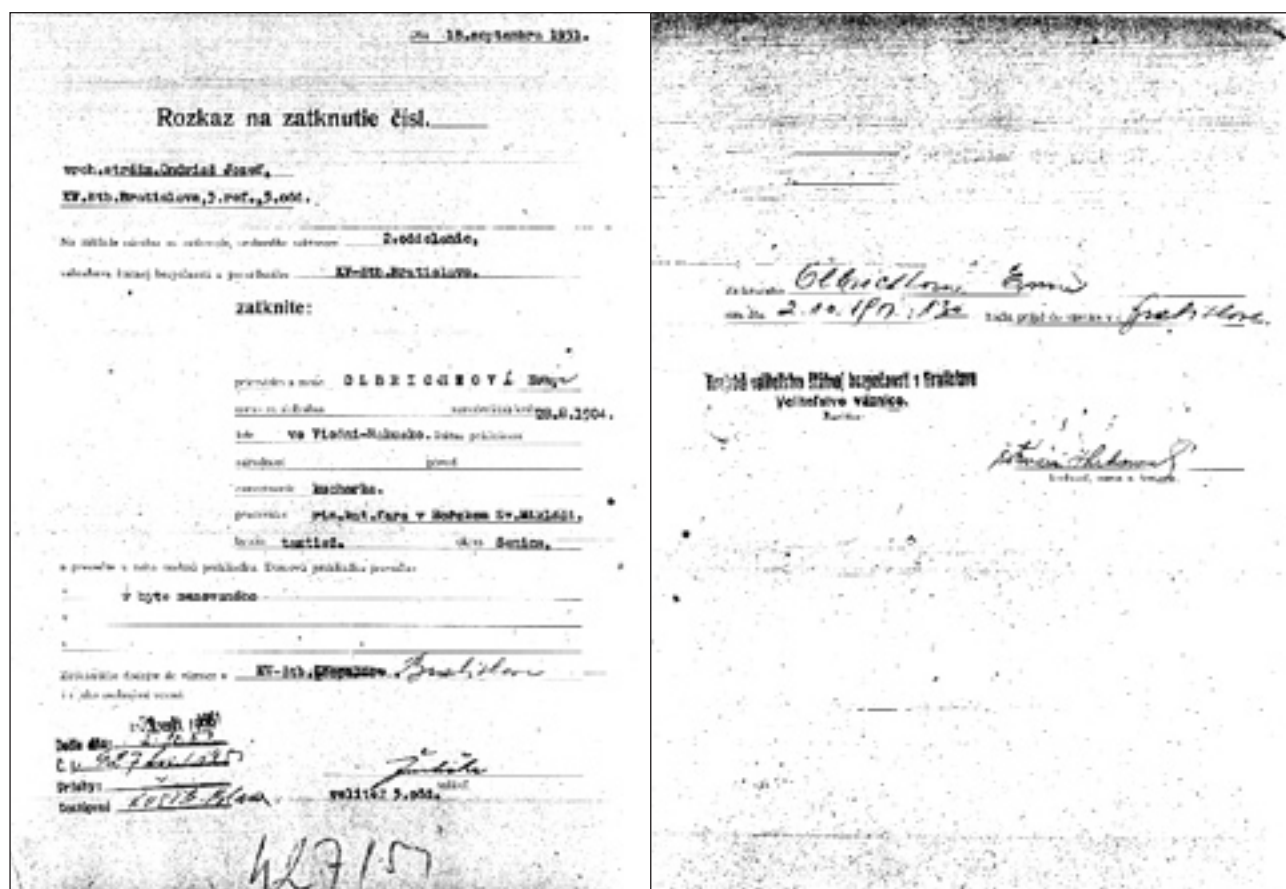
⁴⁹ Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s Gertou Jankovičovou. Borský Mikuláš 9. 12. 2005.

⁵⁰ Kaplán Szitás už vtedy nebol na búranskej fare – medzičasom ho preložili do Vrábeľ. Novým kaplánom u dekana Karmaša sa stal mladší františkán.

⁵¹ AÚPN, KS ZNB – S ŠtB Bratislava, V-70. Protokol o výpovedi E. Šafára na KV ŠtB Bratislava 13. 6. 1951.

⁵² Tamže.

⁵³ Bližšie pozri kapitolu ALFONZ PAULEN, s. 100.

všetkých, ktorí im pomáhali, vyšetrovatelia sa od nich postupne pomocou veľkého fyzického a psychického nátlaku a najmä pomocou krížového výsluchu dozvedeli takmer všetko. Čo sa podarilo zatajiť jednému, vyzradil druhý, a naopak. Vyšetrovatelia („referenti“) si tak poskladali útržky do súvislého celku a mali pred sebou ďalšie obete. Viliam Mitošinka sa v pamätiach priznáva, že ho psychicky najviac sužovalo vyzradenie dobrých ľudí, ktorí mu pomáhali. Najmä keď k nemu spoza stien cely doliehal ženský krik a nárek.⁵⁴

Život na búranskej fare plynul po starom ešte pár mesiacov. Dekana Karmaša z nej vylákala ŠtB pomocou falošnej pozvánky na konferenciu do Prahy. Emma mala starosti, aké oblečenie mu narýchlo pripraviť. Šla k Lakatošovcom, lebo dekan nemal vhodnú košeľu. Pani Lakatošová jej ponúkla niekoľko celkom nových, z ktorých Emma jednu košeľu vybrala. Po dekana Karmaša prišlo auto, ktoré ho malo najprv odviezť do Trnavy. Avšak už na ceste za Jablonicou v blízkosti lesa – na Bielej hore – jeho auto zastavili príslušníci ŠtB, presadili ho do svojho a bol zatknutý.⁵⁵ Bez hluku, bez problémov s jeho farníkmi... Do vyšetrovacej väzby v leopoldovskej pevnosti prijali Augustína Karmaša 26. septembra 1951.⁵⁶

Žiadosť o zaistenie Emmy Olbrichovej – „kuchárky na fare v Borskom Sv. Mikuláši, ktorá je asi 48-ročná“ – napísal príslušník ŠtB Slopovský už 18. mája.⁵⁷ Jej meno neuviedol. O štyri dni bol vyhotovený zoznam osôb, na ktoré ešte nebol daný návrh na zatknutie a napomáhali k ilegálnemu úteku osobám v akcii Kaplán (neskoršia skupina Titus Zeman a spol.).⁵⁸ Medzi nimi bola Emma i pani So-

Rozkaz na zatknutie Emmy Olbrichovej z 18. septembra 1951. (AZVJS, fond: osobné spisy – zbieracie hárky KV ŠtB Bratislava 1950 – 1956. Emma Olbrichová – väzba č. j. 427 taj./1951.)

⁵⁴ MITOŠINKA, V.: Pamäti kňaza, s. 94.

⁵⁵ Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s Klaudiou a Jánom Remenárovcami. Bratislava 22. 4. 2004.

⁵⁶ AÚPN, XII. správa ZNB, V-150. Rozkaz na zatknutie Augustína Karmaša. Bratislava 18. 9. 1951. Návrh na jeho zatknutie bol pripravený už 7. 5. 1951.

⁵⁷ AÚPN, KS ZNB – S ŠtB Bratislava, V-70. Žiadosť o zaistenie kuchárky na fare v Borskom Sv. Mikuláši. KV ŠtB Bratislava 18. 5. 1951.

⁵⁸ Tamže. Zoznam osôb, ktoré napomáhali k úteku osobám v akcii Kaplán alebo neoznámili ich plánovaný útek. KV ŠtB Bratislava 22. 5. 1951.

jaková. Oficiálny návrh na zatknutie Emmy Olbrichovej pripravilo KV ŠtB Bratislava 5. júla 1951.⁵⁹ Podľa neho sa počas vyšetrovania v akcii Kaplán zistilo, že Olbrichová skrývala na rímskokatolíckej fare Mitošinku a Šafára a „vykonávala kuriéra“ medzi duchovnými a prevádzачmi.

Rozkaz na zatknutie vydala ŠtB 18. septembra 1951.⁶⁰ Emme sa po dekanovom odchode niečo nezдало, lebo jej povedal, kedy sa má vrátiť z Prahy, no v uvedený deň neprišiel. Večer 30. septembra šla k svojej priateľke Filli Lakatošovej a zverila sa jej so svojimi obavami. Po rozhovore s ňou sa rozhodla, že na druhé ráno pôjde do Trnavy zistiť, či tam o dekanovi Karmašovi niečo nevedia. Emma odišla vlakom 1. októbra o 7.30 hod.⁶¹ Čo v Trnave zistila, nevedno. Vieme, že ešte navštívila svojich príbuzných v Cerovej. Len čo večer vystúpila v Borskom Sv. Mikuláši z vlaku, bola zatknutá.⁶² Príslušníci ŠtB ju hľadali už cez deň na fare.⁶³ Starosti o dekana Karmaša jej aspoň o pár hodín predĺžili pobyt na slobode. Do väznice KV ŠtB Bratislava prijali Emmu Olbrichovú 2. októbra 1951 o 01.30 hod.⁶⁴ Podľa rozkazu na zatknutie mala pôvodne ísť rovno do Leopoldova. Strojom napísané slovo Leopoldov je však prečiarknuté a rukou prepísané na Bratislavu. Pri domovej prehliadke jej zabavili rôzne listy, poznámky, fotografie a cestovný pas.⁶⁵

Vyšetrovacia väzba: Bratislava – Leopoldov – Bratislava

Ako Emma Olbrichová znášala zaistenie a uväznenie? Okrem strohých faktov, ktoré možno nájsť v archívoch, sa zachoval vzácny dokument – prepis jej tajných zápiskov z väzenia. Nevieme, kedy a kde

⁵⁹ AÚPN, XII. správa ZNB, V-150. Návrh na zatknutie Emmy Olbrichovej. Bratislava 5. 7. 1951. Pod návrh sa podpísal príslušník ŠtB Bakoš.

⁶⁰ Tamže. Rozkaz na zatknutie E. Olbrichovej. KV ŠtB Bratislava 18. 9. 1951. Podpísal ho veliteľ 5. odd. Zemlička.

⁶¹ Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s Gertou Jankovičovou. Borský Mikuláš 9. 12. 2005.

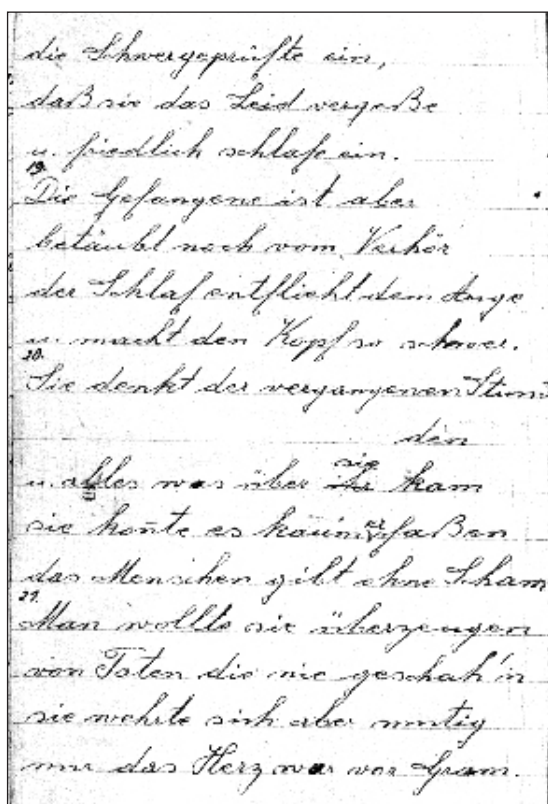
⁶² Tamže. Zvukový záznam rozhovoru s Martou Oravcovou. Cerová-Lieskové 14. 5. 2004.

⁶³ Tamže. Zvukový záznam rozhovoru s Gertou Jankovičovou. Borský Mikuláš 9. 12. 2005.

⁶⁴ AÚPN, XII. správa ZNB, V-150. Rozkaz na zatknutie E. Olbrichovej. KV ŠtB Bratislava 18. 9. 1951.

⁶⁵ Tamže. Protokol o domovej prehliadke u Emmy Olbrichovej.

Úryvok z Emminých
zápiskov, ktoré prepísala
jej sestra Helena.
Časť o prvej noci vo
vyšetrovacej väzbe.

si ich Emma začala písať, ale bolo to v čase, keď bola už niekoľko rokov väznená. To, že zanechala písomné svedectvo, je dôkazom jej mimoriadnej vynaliezavosti. Väzni totiž nesmeli mať žiaden listový papier okrem dôsledne kontrolovaného prídeltu na listy blízkym. Emmina potreba vypovedať svoje zážitky a pocity, a to bez cenzúry, ktorou prechádzali listy rodine, však bola väčšia ako prísnosť väzenských pravidiel. Keď nemala listový papier, použila na zachytenie svojich zážitkov ten, ktorý k dispozícii bol – toaletný. Zápisky pozostávajú zo 154 krátkych viet. Každá veta je štvorverším v prerývanom rýme. Aj keď väčšinu života Emma Olbrichová prežila na Slovensku, jazykom jej zápiskov sa stala nemčina.

Zápisky začínajú spomienkami na vyšetrovaciu väzbu v Bratislave.⁶⁶ V prvých jedenástich veršoch poeticky opisuje mesto Bratislavu, kam ju po zatknutí odviezli. Celé veršované rozprávanie plynie pokojne, je podané s nadhľadom – Emma hovorí o sebe, ale väčšinou používa rozprávanie v tretej osobe. Utrpenie nevykresľuje do detailov, iba ho naznačuje. Podrobnosti si nechala pre seba. Možno z opatrnosti, možno sa už nechcela presne rozpamätávať. Prvá noc vo väznici sa jej zvlášť vryla do pamäti. V zápiskoch spomína, že ju dovedli do cely v jesennú noc, keď hodiny na kostolnej veži odbili tri. To už mala za sebou prvý výsluch. Cítila sa po ňom omráčená, takže nedokázala zaspáť. Prežívala šok z posledných hodín – zo surového zatknutia, z výsluchu, v ktorom ju chceli presvedčiť o veciach, ktoré sa nikdy nestali. Proti nepravdivým tvrdeniam sa statočne bránila, no vnútornej bolesti sa ubrániť nemohla. Keď spánok neprichádzal a bolesť neodchádzala, kľakla si a modlila sa slovami, ktoré vypovedal aj Kristus pred ukrižovaním: „*Pane, nech sa stane Tvoja vôľa!*“ Posilnená modlitbou si chcela ľahnúť, no na stene si všimla tmavú škvrnu: križ s venovaním, pod ktorým bolo v latinčine napísané krvou: „*Bol utrpením skúšaný, ktorý sa tu v bolesti obrátil.*“ Krátka veta, zrodená vo veľkom utrpení, ubrala z Emminej odvahy. Už naisto vedela, že pred ňou stojí niečo veľmi ťažké. Prvú noc vo vyšetrovacej väzbe strávila na 1. poschodí väznice KV ŠtB v cele číslo 86.⁶⁷

Fotografia Emmy Olbrichovej z vyšetrovacieho spisu niekoľko hodín po prijatí do väznice KV ŠtB Bratislava 2. októbra 1951. (AÚPN, XII. správa ZNB, V-150.)

Dlho nespala, lebo hneď, ako začalo svať, prišli po ňu, aby ju odviezli na ďalší výsluch. Ako bolo súčasťou vtedajších praktík, zaviazali jej oči. Emmin nočný strach zrazu zmizol: „*Ona ale kráča pokojne a bez obáv ťažkou cestou; cíti, že drahý Spasiteľ a strážny anjel idú s ňou.*“⁶⁸ Viera v Boha a Jeho ochranu sa stali zdrojom Emminej sily. Druhý výsluch prebiehal podobne ako prvý: vyšetrovatelia ju dlhé

⁶⁶ Osobný archív Marty Oravcovej. Prepis zápiskov Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jellúšová.

⁶⁷ AZVJS, fond: osobné spisy – zbieracie hárky KV ŠtB Bratislava 1950 – 1956. Emma Olbrichová – väzba č. j. 427 taj./1951. Zoznam deponovaných vecí.

⁶⁸ Osobný archív Marty Oravcovej. Prepis zápiskov Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jellúšová.

hodiny trýznili otázkami, na ktoré im nemohla odpovedať. Referenti z nej nevedeli dostať to, čo chceli, takže sa stávali čoraz zúrivejšími. Po krátkom obede ju odfotografovali a prideliли jej väzenské číslo. Vzali jej všetko, čo mala. Oplakala zlatý medailónik s podobizňou rodičov a náušnice po matke, ktoré nosila niekoľko desaťročí. Všetky osobné veci boli deponované.⁶⁹ Z hotovosti, ktorú mala pri sebe v čase zatknutia, si postupne kupovala toaletné potreby.

Emma ďalej napísala, že po troch dňoch v Bratislave ju aj s ďalšími väzňami odvieďli do špeciálneho auta. Bolo rozdelené na oddelenia, ledva postačujúce pre jednu osobu. Boli to tzv. autokobky slúžiace „na eskorty zvlášť nebezpečných väzňov“.⁷⁰ Muži zákona sa správali tvrdo a nebrali ohľad na zdravotný stav väzňov. Natlačili ich do temných oddelení a tak prudko vyrazili na cestu, až mnohým prišlo mdlo. Strastiplná cesta skončila v Leopoldove.⁷¹ Emma zvažovala, či pre ňu leopoldovská väznica bude znamenať ďalšie útrapy, alebo šťastný návrat domov. Vtedy ešte verila, že prepustenie na slobodu je možné. V Emminom vyšetrovacom spise niet jedinej zmienky o tom, že ju väznili aj v Leopoldove. Dôkaz možno nájsť v tzv. zbieracom hárku.⁷² Podľa jedného z dokumentov nariadil veliteľ 6. oddelenia ppor. Vaculka, aby veliteľstvo väznice ŠtB Leopoldov prevzalo do väzby piatich väzňov – štyroch mužov⁷³ a Emmu Olbrichovú. Menovaní mali ostať v Leopoldove do rozhodnutia bratislavského veliteľstva.

„A znova cela; všetky sú rovnaké, na bolesti a súženia sú nekonečne bohaté.“⁷⁴ V zlopestnej leopoldovskej pevnosti vyšetrovali Emmu mesiac. Budiček býval o piatej ráno. Väzni museli rýchlo vstať, aby boli pripravení na kontrolu. Dni na samotke sa Emme vliekli, nevedela sa dočkať noci, aby v spánku unikla bezútešnej realite. Lenže ani to sa celkom nedalo – nočný oddych prerušoval krik a hluk spojený s naháňaním väzňov na nočné výsluchy. V cele hralo vo dne-v noci rádio, aby tak veľmi nebolo počuť týraných väzňov... V Leopoldove začala Emmu trápiť zima. Oblečené mala len tenké šaty, bola bez pančúch a topánok. Ústredné kúrenie bolo vypnuté, a tak sa snažila zahriať chodením hore-dolu po cele. Napätie, neistota, surový prístup vyšetrovateľov a zima spravili svoje a Emma ochorela. Choroba ju sužovala 20 dní. Bolela ju hlava, mala horúčku a srdce jej prudko bilo. Budila sa spotená a malátna. Vyšetrovateľom bol súcít cudzí. Emmino oslabenie im, naopak, vyhovovalo. Naďalej ju s páskou na očiach vodili na výsluchy, lebo odmietala hovoriť, ako to oni od nej žiadali. Nezlomili ju ani fyzickým násilím – Emma píše o boxerskej rukavici a biči v ruke vyšetrovateľa. Je otázne, či ide o metaforické vyjadrenie, alebo o skutočnosť. Vtedy už necítila strach. V archívnych dokumentoch je zaznamenaný jediný dátum z leopoldovského vyšetrovania – 25. október v čase od 11.45 do 12.20 hod.⁷⁵

Keď Emma osamela, hľadala útechu v rozhovore s Bohom: „...len On vie o všetkom, čo sa tu s ňou deje.“ „On jej dáva silu a uzdravenie a nádej do srdca a vďaka sa jej pohľad dvíha do nebies.“⁷⁶ Myšlienkami sa vracala k svojim príbuzným. Každú noc pozorovala cez oblôčik hviezdu, ktorá sa stala jej nemou priateľkou. V duchu sa jej zverovala so svojou bolesťou, so zraňujúcimi slovami a buchátmi, čo cez deň utŕžila. Živila v sebe nádej na návrat domov.

Autokobka, v akej Emmu počas vyšetrovacej väzby prevádzali z Bratislavy do Leopoldova

⁶⁹ AZVJS, fond: osobné spisy – zbieracie hárky KV ŠtB Bratislava 1950 – 1956. Emma Olbrichová – väzba č. j. 427 taj./1951. Zoznam deponovaných vecí.

⁷⁰ Autokobka je vystavená v Múzeu Archivu Zboru väzenskej a justičnej stráže v Leopoldove. Citát je z popisu priloženého k exponátu, ktorý by bolo vhodné doplniť poznámkou, že za zvlášť nebezpečných zločincov boli považovaní i politickí väzni, ktorí boli po roku 1989 rehabilitovaní.

⁷¹ Práve v Leopoldove donútili Emila Šafára a Viliama Mitošinku k vyzradeniu tých, ktorí im pomáhali. Trápili ich tam od 16. 4. do 11. 7. 1951. MITOŠINKA, V.: Pamäti kňaza, s. 80 – 144. Emmu teda previezli do Leopoldova až 3 mesiace po ich odchode.

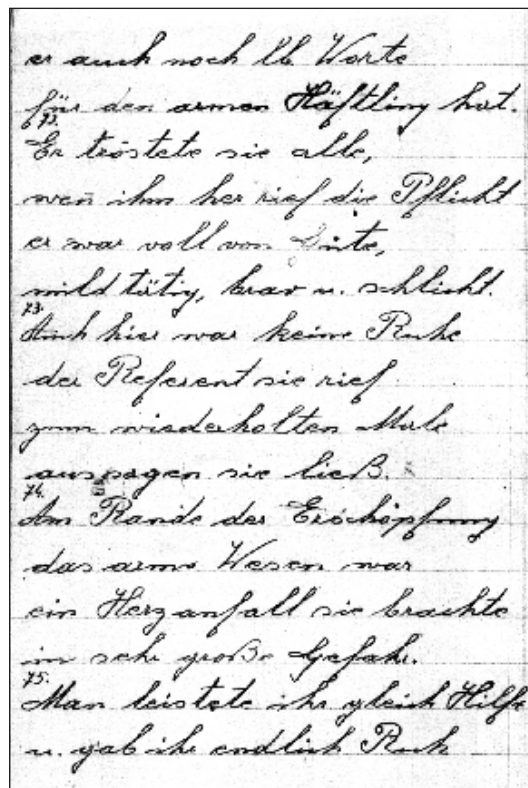
⁷² AZVJS, fond: osobné spisy – zbieracie hárky KV ŠtB Bratislava 1950 – 1956. Emma Olbrichová – väzba č. j. 427 taj./1951. Molnár Eugen a spol. – prevzaté do väznice č. A-9023/60-1951. KV ŠtB Bratislava 3. 10. 1951.

⁷³ S Emmou Olbrichovou prevádzali z Bratislavy do Leopoldova Eugena Molnára, Jána Mozolu, Antona Totku a Pavla Litavského.

⁷⁴ Osobný archív Marty Oravcovej. Prepis zápiskov Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jellúšová.

⁷⁵ AZVJS, fond: osobné spisy – zbieracie hárky KV ŠtB Bratislava 1950 – 1956. Emma Olbrichová – väzba č. j. 427 taj./1951. Žiadamka na vydanie väzňa. Strážny dom Leopoldov.

⁷⁶ Osobný archív Marty Oravcovej. Prepis zápiskov Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jellúšová.

Úryvok z Emminých
zápisok. Spomienka
na srdcový záchvat pri
vyšetrovaní.

Po mesiaci Emmino vyšetrovanie skončilo a so skupinou väzňov ju vyhnali na nádvorie väznice. V zime a neistote tam stáli niekoľko hodín. Potom pretrpeli ďalší presun. Emma sa vrátila do Bratislavy. Zavreli ju do cely plnej špiny, čo ju nesmierne rozrušilo. Nedokázala pochopiť, ako v takej špine mohol niekto pred ňou vydržať. Až po desiatich dňoch prišiel žalárnik, ktorý dal celu vyčistiť. Emma o ňom píše ako o jednom z mála, ktorý mal s väzňami zľutovanie. Otvoril jej okno, aby celu, preniknutú pachom z odpadkov, konečne naplnil čistý vzduch. Emma si vážila tohto prostého muža, ktorý sa správal vládne a láskavo a mal pre väzňov aj milé slovo. Celé noci bolo svetlo v tejto cele rozsvietené, čo sťažovalo spánok. Vyšetrovatelia ju predvolávali na ďalšie a ďalšie výsluchy.

V období po odsúdení spoznala Emma vo väzniciach ženy, s ktorými sa spriatelila a zverila sa im s niektorými svojimi zážitkami. Jednou z nich bola Jozefína Macáková, súdená s Emmou v jednej skupine. Spolu prešli väzeniami v Rimavskej Sobote a Pardubiciach. Emma jej spomenula jeden zo spôsobov, akým z nej počas vyšetrovacej väzby chceli vynútiť priznanie: naložili ju do auta, odviezli k Dunaju, popod paže priviazali povraz a začali ju topiť. Emma nespomenula, čo presne od nej chceli počuť, keď ju takýmto spôsobom mučili. Ale „dunajskú procedúru“ zopakovali vyšetrovatelia tri razy.⁷⁷

Pri ďalšom bratislavskom vyšetrovaní dostala Emma srdcový záchvat.⁷⁸ Lekársku pomoc jej poskytli rýchlo, lebo nebolo v záujme vyšetrovateľov, aby ľudia zomierali vo vyšetrovacej väzbe. Po tejto epizóde, pre Emmu takmer osudnej, jej referenti dali skoro dva mesiace pokoj. Čo odmietla vypovedať, to si pripísali sami. V žiadanke na vydanie väžňa sú zaznačené výsluchy 11. a 13. decembra.⁷⁹ Zápisnice z jednotlivých výsluchov sa nezachovali. K dispozícii máme len tri a štvrtá

⁷⁷ Jozefína Macáková je už nebohá. O Emminom mučení však hovorila svojmu bratovi, Ernestovi Macákovi, SDB. Rozhovor autorky s donom Ernestom Macákom 11. 10. 2004.

⁷⁸ Osobný archív Marty Oravcovej. Prepis zápisok Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jellúšová.

⁷⁹ AZVJS, fond: osobné spisy – zbieracie hárky KV ŠtB Bratislava 1950 – 1956. Emma Olbrichová – väzba č. j. 427 taj./1951. Žiadanka na vydanie väžňa. KV ŠtB Bratislava.

nový protokol o výpovedi zo 14. decembra 1951.⁸⁰ Výber slov a formulácie jasne svedčia o tom, že protokol bol tendenčne upravený. Napr.: „*týmto osobám som sprostredkovala agenta CIC*“, ktorý mal povedať, že utekajúce osoby „*hromadne prepraví do nám nepriateľskej cudziny, kde mu budú nápomocné pri jeho protištátnej činnosti*“. V protokole sa uvádza, že Emma sa o ukrytých kňazoch dozvedela „od ľudí“ pred vianočnými sviatkami. Navštevovala ich potom každé dva týždne. Ona im mala navrhnúť útek a po ich súhlase mala vyhľadať Ferdinanda Totku, Zemanovho pomocníka. Pod protokol sa okrem Emmy podpísal vyšetrovateľ štrážm. M. Šurák. Jej poslednou úlohou bolo nadiktovať životopis. Podľa vyšetrovacieho spisu malo vyšetrovanie trvať od 11. do 13. decembra 1951. Skutočná dĺžka „prípravy“ obete sa, pochopiteľne, neuvádzala.

Zakrátko po podpísaní protokolu Emme posledný raz zaviazali oči a odviekli ju do väznice krajského súdu.⁸¹ Jedlička v jeho sieni pripomínala blížiacu sa Vianoce. V zhode so zápiskami je i prijímacia listina Emmy Olbrichovej, podľa ktorej ju prevzali na základe príkazu KV ŠtB 21. decembra 1951 o 13.00 hod.⁸² Podľa popisu osoby merala 158 cm, bola strednej postavy, mala podlhovastú tvár zdravej farby, oválnu bradu, gaštanové vlasy a brvy, sivé oči, čelo stredné, rovný nos, súmerné ústa a chýbné zuby. Mala len šatstvo, ktoré mala oblečené na sebe. Emma sa konečne dostala zo samoty do cely s viacerými ženami. Boli milé a priateľské, dokázali si napriek stiesňujúcej situácii aj zažartovať.⁸³

Vianoce predstavovali čas, keď aj tí psychicky najodolnejší väzni podliehali tiesni a smútku. Najmä tí, čo mali rodiny. Emma o prvých Vianociach strávených vo väzbe napísala, že aj jej sa najprv do srdca vkrádal smútok, ale „*Jezuliatko, čo zostúpilo z neba, prinieslo i nám radosť*.“⁸⁴ Po večernej kontrole, keď utíchli kroky stráže, začali väzni plačlivo, ale z hĺbky srdca spievať pieseň Tichá noc, svätá noc... A po nej ďalšie piesne, ktoré uchováva kresťanská tradícia. Stráž sa v ten posvätný večer zlutovala a nechala väzňov sláviť narodenie Krista. Dokonca nechýbal ani prestretý vianočný stôl, lebo pred Vianocami mohli väzni od príbuzných dostať balíčky. Každá žena v Emminej cele vyložila na stôl z darov, čo dostala. Nechýbala ani pečená ryba. Vytvorili si ovzdušie, ktorým aspoň na chvíľu unikli skľučujúcej atmosfére posledných mesiacov. V duchu si však každý prial, aby už vo väznici Vianoce nikdy sláviť nemusel.

Začal nový rok, rok 1952. S tým starým sa Emma rozlúčila napriek zakúseným ťažkostiam s vďačnosťou v srdci. Nasledujúce mesiace túžila najmä po vynesení rozsudku, aby skončilo nečinné čakanie a napätie z výsledku súdu. Trvalo to takmer pol roka. Krajský veliteľ ŠtB podal na skupinu, v ktorej Emmu súdili, trestné oznámenie 5. januára 1952.⁸⁵ Snahu kňazov ujsť zo štátu, kde boli porušované základné ľudské práva, prekrútil a zasadil ju do vyfabulovaného sprisahania západných imperialistov proti ľudovým demokraciám: „*Západní imperialisti na čele s USA stále intenzívnejšie prevádzajú špiónážnu kampaň proti ľudovým demokraciám na čele so ZSSR. Túto špinavú kampaň prevádzajú prostredníctvom svojich vyškolených agentov, ktorých vysielajú do štátov ľudovej demokracie včetně do ČSR, kde títo si*

⁸⁰ AÚPN, XII. správa ZNB, V-150. Protokol o výpovedi E. Olbrichovej, s. 1. KV ŠtB Bratislava 14. 12. 1951.

⁸¹ Osobný archív Marty Oravcovej. Prepis zápiskov Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jellúšová.

⁸² ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, 3 Ts III 36/52. Prijímacia listina E. Olbrichovej. Väznica Krajského súdu Bratislava 21. 12. 1951.

⁸³ Osobný archív Marty Oravcovej. Prepis zápiskov Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jellúšová.

⁸⁴ Tamže.

⁸⁵ AÚPN, XII. správa ZNB, V-150. Trestné oznámenie č. A-9956-601/1951 na skupinu Boris Travenec a spol. KV ŠtB Bratislava 5. 1. 1952.

*budujú špionážne siete z osôb nepriateľsky zameraných voči robotníckej triede. Pomocou takto vybudovaných špionážnych sietí sústreďujú zbytky porazenej buržoázie, zameriavajúc sa na prisluhovačov Vatikánu – kňazov uprchnutých zo sústredovacích stredísk, ktorých agenti západných imperialistov hromadne ilegálnym spôsobom pašujú do zahraničia, kde sa spájajú s cudzou mocou a za pomoci tejto sa snažia podryvať a rozvracať budovateľské úsilie ČSR na ceste k socializmu.*⁸⁶ O Emme Olbrichovej sa v trestnom oznámení tvrdí, že nikdy nemala kladný pomer k robotníckej triede a k ľudovodemokratickému zriadeniu.

Začiatkom roka vyhlásili pred Emmou uznesenie o zaistení majetku, ktoré zobrala na vedomie.⁸⁷ Zistenie a zaistenie jej majetku vykonal 8. februára 1952 ONV v Senici. Emmu zastupoval kaplán Štefan Gecik, majetok zaistil Karol Pažitka a svedkom bol tajomník MNV Leopold Kozanek. Za dve hodiny zmizli z fary všetky jej veci – 44 položiek (vrátane viazaných vkladov v úverovom družstve): oblečenie, obuv, vreckové hodinky, budík, posteľ, perina, deka, podhlavníky, ozdobné vankúše, termofoor, nočný stolík, nočná lampa, stoličky, stôl s obrusom, otoman, stojan na knihy, záclony, behúne, likérová súprava z brúseného skla, fotoaparát a obraz znázorňujúci viedenský dóm... Dokonca i zápalky.

Po tom, ako sa Emma v októbri 1951 nevrátila z návštevy v Cerevej na búranskú faru, začali ju jej príbuzní hľadať. Úradná korešpondencia z apríla a mája 1952⁸⁸ dokazuje, že na odpoveď, kde sa nachádza, čakali dlhé mesiace. Emmina rodina požiadala o pomoc Rakúsky generálny konzulát. Ten sa so žiadosťou o informácie obrátil na Úrad predsedníctva Zboru povereníkov, ktorý napísal Krajskému veliteľstvu NB, či sa Emma Olbrichová neprehlásila na iné miesto pobytu, lebo príbuzní po nej pátrajú ako po nezvestnej. Krajské veliteľstvo NB sa dozvedelo od stanice ZNB v Borskom Sv. Mikuláš, že Emmu vyšetrovali na KV ŠtB v Bratislave. Národná bezpečnosť bola opatrná – nevedela, či môže prezradiť, kde sa Emma nachádza, keďže šlo o cudziu štátnu príslušníčku. Žiadala nariadenie, ako postupovať, aby sa predišlo diplomatickému sporu (!). Napokon informovalo Úrad predsedníctva Zboru povereníkov KV ŠtB, že Emmu Olbrichovú zatкло pre podozrenie z protištátnej činnosti a po skončení vyšetrovania ju odovzdalo Štátnej prokuratúre v Bratislave. Aj keď ešte nebolo po súde, pre ŠtB bola „hotovým prípadom“. Z uvedeného vyplýva, že Emma nemala osem mesiacov žiaden kontakt s rodinou. Trpela tým nielen ona, ale veľmi sa trápili aj jej súrodenci. Sestra Hedviga pritom bývala v Bratislave na Leškovej ulici⁸⁹, neďaleko od Emminho väzenia.

Ortieľ

Pod obžalobu 11-člennej skupiny Alfonz Paulen a spol.⁹⁰, do ktorej Emmu zaradili, sa podpísal námestník štátneho prokurátora Dr. Feješ. Emmu Olbrichovú žaloval z toho, že „keď sa v decembri 1950 dozvedela, že rímskokatolícki kňazi Dr. Mitošinka a Dr. Šafár utiekli

⁸⁶ Tamže.

⁸⁷ ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, 3 Ts III 36/52. Uznesenie o zabavení majetku Emmy Olbrichovej. Bratislava 11. 1. 1952. Uznesenie bolo vyhlásené za prítomnosti námestníka štátneho prokurátora P. Jamríšku a zapisovateľky E. Prazniakovej.

⁸⁸ AÚPN, XII. správa ZNB, V-150. Úrad predsedníctva Zboru povereníkov Krajskému veliteľstvu ZNB Borský Sv. Mikuláš. Bratislava 17. 4. 1952. – Stanica ZNB Borský Sv. Mikuláš Krajskému veliteľstvu ŠtB Bratislava. Borský Sv. Mikuláš 2. 5. 1952. – KV ŠtB Bratislava Úradu predsedníctva Zboru povereníkov. Bratislava 19. 5. 1952.

⁸⁹ Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s Gertou Jankovičovou. Borský Mikuláš 9. 12. 2005.

⁹⁰ Skupinu Alfonz Paulen a spol. tvorili: Alfonz Paulen, Augustín Karmaš, Jozef Havran, Emma Olbrichová, Ing. Rudolf Stano, Anton Kolarovič, Jozefína Macáková, Anton Totka, Štefánia Maceková, ThDr. Boris Travenec a MUDr. Štefan Jablonický.

zo sústredovacieho kláštora z Nových Zámkov a že chcú sa dostať ilegálne do nepriateľskej cudziny, týchto zapojila na agenta zahraničnej výzvednej služby Ferdinanda Totku, ktorý organizoval spolu s Titusom Zemanom ilegálny prechod väčšej skupiny duchovných do zahraničia a podľa dohovoru pred určeným termínom odchodu vyrozumela agenta Totku, že skupina duchovných, pripravená na ilegálny odchod, ho čaká na fare v Borskom Sv. Mikuláši u obvineného Augustína Karmaša.⁹¹ Toto obvinenie v reči zákonov znamenalo, že Emma Olbrichová sa „spolčila s uvedenými k pokusu o zničenie ľudovodemokratického štátneho zriadenia republiky, ktoré je zaručené Ústavou“⁹², čím mala spáchať trestný čin velezrady podľa § 78 ods. 1 lit. c), ods. 2 lit. a) trestného zákona.

Súd zasadol 20. júna 1952 a rozhodol 21. júna. Senátu predsedal Pavol Korbuly, Štátnu prokuratúru zastupoval Dr. Pavel Winter a Emmu Olbrichovú obhajoval Dr. Ján Steiner.⁹³ Pojednávanie začalo o 8.30 hod. Dr. Winter navrhol po prednesení obžaloby vylúčiť verejnosť, lebo mali odznieť skutočnosti, ktoré tvorili predmet štátneho tajomstva. Súd vylúčil verejnosť – obecnstvo sa mohlo vrátiť až na vynesenie rozsudku. Obžalovaným najprv ponúkli možnosť zvoliť si dôverníkov. Emma ju nevyužila, časť obžalovaných áno, no po nesúhlase Dr. Wintera a tajnej porade senátu nepripustili na pojednávanie žiadneho dôverníka, a to zo štátnobezpečnostných dôvodov. Nasledovali výpovede obvinených.

Prvé vety zápisnice o hlavnom pojednávaní charakterizujú Emmu Olbrichovú ako nemajetnú dcéru nemajetných rodičov, rakúsku štátnu občianku, ktorá vychodila jednu triedu meštianskej školy a nikdy nebola politicky organizovaná. Emma vyhlásila, že sa vôbec necíti vinnou zo skutkov uvedených v obžalobe. Podľa zápisnice popierala, že by bola vedela o tom, že Dr. Mitošinka a Dr. Šafár utiekli z kláštora v Nových Zámkoch a chcú ilegálne odísť do zahraničia s velezradným úmyslom. O ukrytých kňazoch sa dozvedela od kaplána Szitása, ktorý jej zakázal o nich pred kýmkoľvek hovoriť. Priznala, že vedela o úkryte obvinených v Borskom Sv. Petri. Odmietala tvrdenie, že o Dr. Mitošinkovi a Dr. Šafárovi dala vedieť Ferdinandovi Totkovi. Poznala ho od jeho detstva, potom o ňom dlhšie nepočula. Až od pani Sojákovej sa Emma dozvedela, že Totka je v Borskom Sv. Mikuláši. U nej sa s ním aj stretla. Povedal jej, že má kňazov odviesť k saleziánom, ale Emma údajne nevedela k akým. Na otázku, prečo pri vyšetrovaní na ŠtB vypovedala inak, odvetila: „*Táto výpoveď neobsahuje moju vlastnú výpoveď. Na ŠtB som vypovedala tak ako teraz. Nerozumela som, čo tam diktovali do zápisnice.*“⁹⁴

Súd však Emme Olbrichovej neveril. Na základe jej administratívnej výpovede a výpovede Dr. Emila Šafára považoval za dokázané, že robila spojku medzi skrývajúcimi sa kňazmi a Ferdinandom Totkom, aktívne s nimi spolupracovala a poznala podrobnosti o nich i o pripravovanom úteku. Podľa rozsudku Dr. Emil Šafár na hlavnom pojednávaní uviedol, že práve „domvedúca z fary Emma“ jemu a Dr. Mitošinkovi doniesla správu o príchode Ferdinanda Totku zo zahraničia, ktorý sa neskôr pokúsil ilegálne previesť skupinu kňazov a bohoslovcov cez hranice. Súd nepochyboval ani o tom, že vedela

⁹¹ ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, 3 Ts III 36/52. Obžaloba skupiny A. Paulen a spol. 2 SPt III 2/52, s. 3 – 4. Štátna prokuratúra, odd. Bratislava 2. 5. 1952.

⁹² Tamže.

⁹³ Senát ďalej tvorili sudcovia z povolania Jozef Pavelka, Dr. Štefan Breier a sudcovia z ľudu František Puškáč a Jozef Jankovič. Zapisovala Irma Olijášová. AÚPN, XII. správa ZNB, V-150. Zápisnica o hlavnom pojednávaní v trestnej veci proti A. Paulenovi a spol. Štátny súd, odd. Bratislava 20. – 21. 6. 1952.

⁹⁴ AÚPN, XII. správa ZNB, V-150. (Tiež: ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, 3 Ts III 36/52.) Zápisnica o hlavnom pojednávaní v trestnej veci proti A. Paulenovi a spol. Štátny súd, odd. Bratislava 20. – 21. 6. 1952.

o velezradnom úmysle utekajúcich kňazov. V čase, keď im pomáhala, bola podľa neho „činnosť kléru, nemajúceho kladného pomeru k ľudovodemokratickému zriadeniu republiky, známa už najširšej verejnosti“. Navyše, Emma ako domvedúca na fare bola o pomeroch cirkvi ešte informovanejšia. S posledným výrokom súdu možno len súhlasiť. Emma naozaj pomáhala skrývajúcim sa kňazom preto, lebo poznala pomery vtedajšej cirkvi, ktorú sa štátna moc snažila rozleptať, narušiť a preformovať podľa vlastných potrieb.

O treťom kňazovi, ktorého Emma skontaktovala s Titusom Zemanom a Františkom Buzekom, sa na súde nehovorilo. Predpokladáme, že ním bol Dr. Anton Botek. Patril medzi tých pár šťastlivcov, ktorým sa podarilo od hranice nepozorovane vzdialiť a neskôr emigrovať.

Pri posudzovaní údajnej trestnej činnosti obvinenej Emmy Olbrichovej vychádzal súd z toho, že pracovala ako kuchárka u spoluobvineného kňaza Augustína Karmaša a ako jeho kuchárka „bola veľmi dobre oboznámená s postojom reakčnej časti rímskokatolíckeho duchovenstva u nás“⁹⁵. Počas pojednávania sa vraj snažila budiť dojem, že je obyčajnou farárskou kuchárkou, čo ani dobre po slovensky nerozumie, hoci od vychodenia škôl žije na území ČSR a od roku 1930 je v službe u dekana Karmaša. V zápisnici sa konštatovalo, že výpovede odhalili prostredníctvom „mimoriadne aktívnej činnosti obvinenej“ jej pravú tvár – tvár osoby, ktorá sa javí ako „naprosto oddaná reakčným kňazom a ochotná pomáhačka v ich protištátnej činnosti“.⁹⁶ Súd teda „odhalil“ nepriateľku ľudovodemokratického zriadenia... Za poľahčujúcu okolnosť uznal čiastočné faktické doznanie a za priťažujúcu premyslené konanie a iniciatívu. Po zvážení poľahčujúcich a priťažujúcich okolností, stupňa nebezpečnosti trestného činu, ktorý mal byť pre spoločnosť značný, pomerov obvinenej, jej „triedneho pôvodu“ (pochádzala z robotníckej rodiny) súd s použitím § 30 tr. z. znížil trest odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby. Takže Emma dostala „len“ 9 rokov. K tomu jej pridali prepadnutie majetku, stratu čestných občianskych práv a po odpykaní trestu vyhodenie z Československa do Rakúska. Emma na dva dni trvajúcim súde pochopila, že obžalovaní sa bránia zbytočne. Videla, že sudcovia ich slovám neveria, obhajcov nepočúvajú a rozsudok bol vopred vynesený. Keď počula verdikt o nasledujúcom deväťročnom väzení, akoby ho nevnímala. Nemohla uveriť.⁹⁷ Ostatní obžalovaní dostali tresty odňatia slobody v rozpätí od 1,5 roka (MUDr. Štefan Jablonický) do 12 rokov (Augustín Karmaš).⁹⁸ Boris Travenec vyviazol s trestom 2,5 roka.⁹⁹

Márny pokus obhájiť sa

V bratislavskom Justičnom paláci ostala Emma už len krátko. Dňa 26. júna 1952 ju prijali do väznice v Rimavskej Sobote.¹⁰⁰ Cestu autobusom zhodnotila ako oveľa znesiteľnejšiu než predtým.¹⁰¹ Prevážaní väzni si mohli oddýchnuť počas niekoľkých prestávok. Emma pozorovala krásu krajiny za oknom – hory, vody, ruiny hradov. Ale radosť zo scenérie jej kalilo vedomie, že ju vezú do ďalšieho väzenia.

⁹⁵ Tamže.

⁹⁶ Tamže.

⁹⁷ Osobný archív Marty Oravcovej. Prepis zápiskov Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jellúšová.

⁹⁸ ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, 3 Ts III 36/52. Rozsudok v trestnej veci A. Paulen a spol. Štátny súd, odd. Bratislava 20. – 21. 6. 1952.

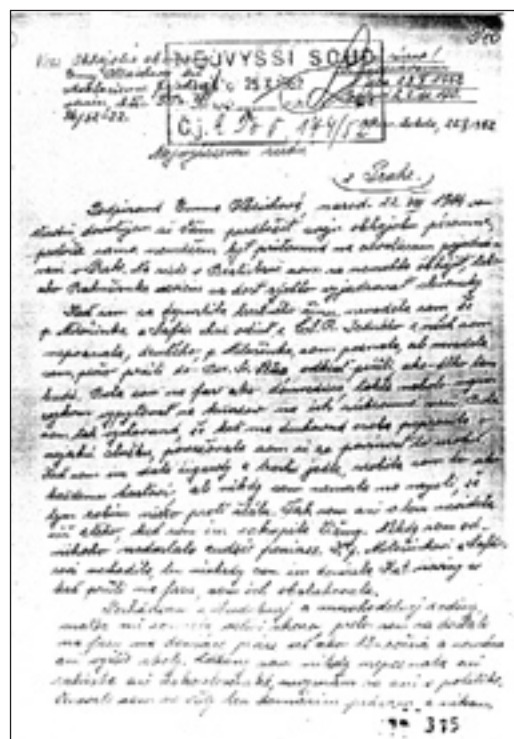
⁹⁹ To, že Mons. Travenec vedel o úmysle V. Mitošinku a E. Šafára ujsť do zahraničia, sa vyšetrovatelia dozvedeli od Mons. Mitošinku. Mons. Mitošinka hneď, ako ho prepustili z väzenia, šiel do Trnavy odprosiť Dr. Travenca. Povedal, že ho vyšetrovatelia tak dobili, že nevedel, čo hovorí. Aj na tom vidno, ako ho prenasledovali výčitky svedomia, že preňho trpeli tí, čo mu pomáhali. Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s Mons. ThDr. Borisom Travencom. Bratislava 10. 8. 2004.

¹⁰⁰ NA Praha, fond: SSNV (nesprac.). Osobný väzenský spis Emmy Olbrichovej. Prijímací list Emmy Olbrichovej do väznice v Rimavskej Sobote.

¹⁰¹ Osobný archív Marty Oravcovej. Prepis zápiskov Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jellúšová.

Po príchode vyplnila dotazník.¹⁰² V ňom uviedla, že má päť žijúcich súrodencov: Hedvigu, domácu v Bratislave; Helenu, vydatú Uhríkovú, domácu v Cerovej; Emila, obchodníka so zmiešaným tovarom vo Viedni; Pavla, úradníka v tirolskom Halle, a Máriu, vdovu po Edmundovi Henenfeldovi, továrenskú robotníčku vo Viedni.¹⁰³ Ako záľuby vymenovala ručné práce, hudbu a spev. Na otázku o pohnútkach k trestnej činnosti odpovedala: „*nevedomosť, že konám zle*“. Pocity viny mala a čin ľutovala. Nepamätala si, či sa odvolala. Na srdci jej ležali dve ťažkosti, ktoré jej vznikli odsúdením: „*že choromyselný brat ostal sám*“ (myslela Karola Karmaša) a že prišla o všetko, čo si za celý život vyslúžila. Dostala väzenský odev (skladanú sukňu, košeľu, bielu šatku), na ktorý si musela vyšíť svoje väzenské číslo.¹⁰⁴ Na obutie jej dali šnurovacie topánky.

¹⁰² NA Praha, fond: SSNV (nesprac.). Osobný vězenský spis Emmy Olbrichovej. Dotazník. Rimavská Sobota 30. 6. 1952.

Obhajoba, ktorú
Emma napísala
20. októbra 1952
Najvyššiemu
súdu v Prahe. (ŠA
Bratislava, fond: Štátny
súd, 3 Ts III 36/52.)

nu Lukačovičovou – sr. Svätoslavu a Martu Sandtnerovú.¹⁰⁷ Sr. Svätoslavu a Martu Sandtnerovú navyše umiestnili do spoločnej cely s Emmou Olbrichovou. Pani Marta si spomínala, ako Emma svoje nové priateľky rozveseľovala humornými príhodami zo svojho života.¹⁰⁸ Ako malá nosievala otcovi do dielne obedy. Raz mu niesla makové rezance a cestou sa zastavila v Dóme sv. Štefana (Stephansdom). Tam sa jej rezance z hrnca nešťastne vysypali. Čo mala robiť? Hladný otec čakal, doma jedla nazvyš nebolo, tak ich pozbierala a odniesla ich otcovi. Inokedy, keď už žila na Búroch, zmizlo z nádob v kuchyni ríbezľové víno. Vinník spal v maštali – víno vypila krava, ktorú alkohol na pár hodín zmohol. Podľa pani Sandtnerovej Emma neustále sedela na lavičke pod lampou a štrikovala, aby splnila mesačnú normu: tri svetre s dlhými rukávami a štyri s krátkymi. O tom, za čo ktorú ženu odsúdili, sa takmer nehovorilo. Keď sa na to niektorá väzenkyňa vypytovala, hneď upadla do podozrenia, že donáša.

Nové väzenkyne prichádzali z Ilavy. Tam mali povolené chodiť do kaplnky, mať pri sebe modlitebné knižky, ružence. Rehoľné sestry si ružence a modlitebné knižky doniesli so sebou, ale v Rimavskej Sobote ich museli schovávať, aby im ich dozorkyne nezabavili. Sr. Eudoxia – Mária Minárová dala Marte Sandtnerovej ruženec, aby ho rozdelila na päť častí. Tak sa o jeden ruženec podelilo päť žien.¹⁰⁹ Modlitebné knižky ženy ukryli napr. do komína alebo v sceľovni, kde pracovali. Liturgické texty sa učievali naspamäť, aby mohli mať v nedeľu na cele tajne provizórnu svätú omšu – aspoň bohoslužbu slova. Keď počuli zahrkotať kľúče, rýchlo „zmenili tému“.

V rimavskosobotskej väznici napísala Emma obhajobu, adresovanú Najvyššiemu súdu v Prahe. V nej uviedla: *„Podpísaná Emma Olbrichová, narod. 22. VIII. 1904 vo Viedni dovoľujem si Vám predložiť svoju obhajobu písomne, pretože sama nemôžem byť prítomná na odvolacom pojednávaní v Prahe. Na súde v Bratislave som sa nemohla obhájiť, lebo ako Rakúšanka neviem sa dosť rýchlo vyjadrovať slovensky.*

Keď som sa dopustila trestného činu, nevedela som, že p. Mitošinka a Šafár chcú odísť z ČSR. Jedného z nich som nepoznala, druhého, p. Mitošinku, som poznala, ale nevedela som, prečo prišli do Bor. Sv. Petra, odkiaľ prišli, ako dlho tam budú. Bola som na fare ako domvedúca, takže nebolo mojim zvykom vypytovať sa kňazov na ich súkromné veci. Bola som tak vychovaná, že keď ma duchovná osoba poprosila o nejakú službu, považovala som si za povinnosť to urobiť. Keď som im dala cigarety a trochu jedla, urobila som to ako každému hostovi, ale nikdy som nemala na mysli, že tým robím niečo proti štátu. Tak som ani v tom nevidela nič zlého, keď som im zakúpila čizmy. Nikdy som od nikoho nedostala cudzie peniaze. K p. Mitošinkovi a Šafárovi som nechodila, len niekedy som im doniesla Katolícke noviny a keď prišli na faru, som ich obsluhovala.

Pochádzam z chudobnej a mnohohodetnej rodiny; matka mi zomrela veľmi skoro, preto som sa dostala na faru na domáce práce už ako 13-ročná a nemám ani vyššie školy. Zákony som nikdy nepoznala ani rakúske, ani česko-slovenské, nevyznám sa ani v politike. Venovala som sa vždy len domácim prácam a nikam som nechodila. Mala som

¹⁰⁷ ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, 3 Ts III 43/52 (Cecília Schelingová a spol.). Vyrozumenie o premiestnení väzňa – Katarína Lukačovičová, Marta Sandtnerová, Cecília Schelingová. Rimavská Sobota 26. 6. 1952.

¹⁰⁸ Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s Martou Sandtnerovou. Pezinok 27. 1. 2005.

skromný plat, ktorý mi práve stačil na živobytie a na podporovanie chorého otca, dokiaľ žil.

Som síce Rakúšanka, ale žijem už dlho v ČSR, ktorá mi je druhou vlasťou. Vždy som sa chcela podriaďiť zákonom, preto veľmi ľutujem, že tie skutky, ktoré som konala len z dobročinnosti, boli považované za protištátne. Prosím preto slávny súd, aby mi láskavo znížil trest, žeby som mohla nájsť novú existenciu skôr, než budem na to príliš stará. Veď som chudobná a ako robotníčka žila som vždy len z práce svojich rúk. Dúfam, že slávny súd, ktorý obhajuje robotnícku triedu, bude mať zľutovanie s úbohousťou ženou, ktorá chce ešte pracovať.¹¹⁰

Obhajoba však nebola doručená včas. Emma ju napísala 20. októbra, do Prahy prišla 25. októbra a odvolacie pojednávanie v trestnej veci Alfonz Paulen a spol. sa konalo 23. októbra 1952.¹¹¹ Ako „dôkaz“ o Emminej vine poslúžili výpovede Ferdinanda Totku a Emila Šafára získané počas vyšetrovania. Najvyšší súd jej trest nezmenil. Pokus zmeniť výrok bratislavského súdu Emma v zápiskoch ani nespomína.

Od popisu presunu do Rimavskej Soboty sa Emmine rozprávanie zrýchľuje, stáva sa stručnejším. Udalosti od zaistenia po prijatie v Rimavskej Sobote, ktoré trvali deväť mesiacov, popisuje v 104 vetách. Nasledujúce dva roky približuje v 50 vetách. Druhé Vianoce vo väzbe prijala Emma s istou rezignáciou, lebo vedela, že na svojom uväznení nemôže nič zmeniť.¹¹² Jej celu zdobí malý stromček, ktorý väzenkyniam pre potešenie poslal niekto z príbuzných. Čas medzi Vianocami a Novým rokom pretrpela v horúčke so zápalom stredného ucha. Zo zachovaného torza zdravotnej dokumentácie vieme, že Emma mala už v septembri ťažkosti s dýchacou sústavou.¹¹³ Opäť ochorela začiatkom decembra. Chrípku liečil väzenský lekár acylpyrínom a soluxom. Tri dni pred Vianocami 1952 ju poslal na RTG pľúc. Nález bol v podstate fyziologický a veku primeraný (prevzdušnenie pľúc ľahkého stupňa). Emma takto bilancovala uplynulý rok: „Starý rok musel ustúpiť, nový zaujal miesto; o záblesk nádeje sme boli chudobnejší.“¹¹⁴

Ďalšie mesiace Emme priam leteli, lebo bola zamestnaná.¹¹⁵ V marci ju sužovala ďalšia chrípka. Zdravotný „balík“ jej vtedy zmenili na III. stupeň. Je to zároveň posledný zdravotný záznam, ktorý sa zachoval.¹¹⁶ Po chorobe sa Emma tešila z miernej jari, sviežeho vzduchu. Túžobne hľadievala von a myslela na svojich súrodencov. Na Bielu sobotu Veľkej noci 1953 počula z diaľky doliehajúce zvonenie. Trápilo ju, že vonku sa slávi najväčší kresťanský sviatok roka a vo väznici je modlenie zakázané. Nik jej však nemohol vziať tichú, skrytú meditáciu nad utrpením človeka a utrpením Krista: „Každý, kto prejde väzením, musí niesť svoj kríž, ale čo je to oproti utrpeniu, čo pre nás pretrpel Ježiš Kristus? Jeho láska nepozná hraníc, súcitiť v ňom je taký veľký. Preniká múry väzenia, aby tíšil náš žal. Tajomným spôsobom nájde si tam cestu, aby posilnil úbohú dušu, ktorá úpenlivo prosí o milosť. Dáva sa jej za pokrm, viac nemohol urobiť, a necháva ju plnú dobroty spočívať na svojom srdci.“¹¹⁷

¹⁰⁹ Tamže.

¹¹⁰ ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, 3 Ts III 36/52. Obhajoba Emmy Olbrichovej na odvolacie pojednávanie Najvyššieho súdu v Prahe. Rimavská Sobota 20. 10. 1952.

¹¹¹ ŠA Bratislava, fond: Štátna prokuratúra, 2 SPT III 2/52. Rozsudok Najvyššieho súdu v Prahe č. To II 174/52 z 23. 10. 1952.

¹¹² Osobný archív Marty Oravcovej. Prepis zápiskov Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jellúšová.

¹¹³ NA Praha, fond: SSNV (nesprac.). Osobný väzenský spis Emmy Olbrichovej. Zdravotná karta.

¹¹⁴ Osobný archív Marty Oravcovej. Prepis zápiskov Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jellúšová.

¹¹⁵ Tamže.

¹¹⁶ NA Praha, fond: SSNV (nesprac.). Osobný väzenský spis Emmy Olbrichovej. Zdravotná karta.

¹¹⁷ Osobný archív Marty Oravcovej. Prepis zápiskov Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jellúšová.

Česká trojka

V Rimavskej Sobote si Emma odpykávala trest 10 mesiacov. Ďalšia cesta viedla do Nápravného pracovného tábora (NPT) v Pardubiciach.¹¹⁸ Emme nezáležalo na tom, kam ide. Väznica ako väznica. Hľadela na krásnu jarnú prírodu za oknami autobusu a myslela smutne na to, prečo majú v sebe ľudia nenávisť, s ktorou upierajú iným slobodu, lásku a šťastie. V obrovskej stavbe pardubického NPT väznili v tom čase 800 žien, ktoré boli rozdelené do blokov. Emmu zaradili na prácu v krajčírstve, lebo sa chcela naučiť šiť na šijacom stroji. Po osemhodinovej práci mali väzenkyne pomerne voľný režim. Mohli sa prechádzať po záhrade alebo si čítať, čo mali k dispozícii. V budove na poschodí sa nachádzali kino a spoločenská miestnosť. Film sa premietal každý týždeň pre iný blok. Jedáleň bola od ostatných budov trochu vzdialená, takže cesta na raňajky, obed a večeru sa stávala malou prechádzkou. Za prácu dostávali ženy „žold“ – ako Emma nazýva mzdu, z ktorej si v kantíne na dvore tábora mohli kúpiť niečo na prílepšenie.

Po siedmich mesiacoch v Pardubiciach, 2. septembra 1953, ju previezli do väzenia v Jičíne.¹¹⁹ Jičínska väznica vznikla prebudovaním kartuziánskeho kláštora na trestnicu.¹²⁰ Po prechodnom zlepšení väzenských priestorov v Pardubiciach trápilo Emmu opäť vlhké, temné väzenie s dvojito zamrežovanými oknami. Masívne pieskovcové steny udržiavali chlad v celách po celý rok.¹²¹ Emma pracovala na majeri. V porovnaní s pletárnou a krajčírstvom šlo o ťažšiu prácu, ale prospieval jej čerstvý vzduch. Pri práci sa v myšlienkach často utiekala k svojim príbuzným. Z väzenského spisu možno vyčítať, že v Jičíne bola Emma chorá, no napriek tomu dobrovoľne pracovala. Zrejme jej pri prekonávaní zdravotných ťažkostí čerstvý vzduch a práca naozaj pomáhali. V tom čase bola zaradená do II. výhodnostnej skupiny. Kontakt s Emmou udržiavala okrem jej sestier Hedvigy a Heleny aj priateľka Filli Lakatošová.¹²² Jej dcéra Gerta si pamätá, ako posielala Emme vždy, keď dostala povolenie, balíky. Rovnako Lakatošovci nezabúdali ani na dekana Karmaša.¹²³

Ďalší presun na seba nedal dlho čakať. Emmu Olbrichovú 18. novembra 1953 kvôli diferenciácii v Jičíne prijali do Mladej Boleslavi.¹²⁴ Zatiaľ čo jičínsku väznicu označila ako „ponuré múry“, väzenská budova v Mladej Boleslavi sa jej zapísala do pamäte ako „desivá väznica“. ¹²⁵ Píše o hrôze, ktorou väzňov živili deň čo deň šesť mesiacov, ale nerozpisuje sa o tom, v čom spočívala. Nebol to len Emmin subjektívny dojem. V Mladej Boleslavi väznili aj spisovateľku Ninu Svobodovú, najdlhšie väznenú politickú väzenkyňu v Československu. Za 16 a pol roka väzenského života, v rozpätí rokov 1949 – 1967, dôverne spoznala mnohé väznice. O Mladej Boleslavi sa vyjadrila ako o „skutočne likvidačnej stanici pre politických väzňov“. ¹²⁶ Mala zlé skúsenosti s väzenskou strážou, či už to bol náčelník, alebo mladá dozorkyňa, prezývaná „čierna Fany“. Niečo z krutosti naznačuje opis Vianoc, Emminých tretích a najhorších vo väzbe. Mrzla v studenej cele, ktorú si nesmela ozdobiť ničím, čo by jej pripomínalo výnimočný vianočný čas. Vianočné jedlo nebolo povolené. Keď si spomenieme, ako Emma dbala

Emma Olbrichová v čase výkonu trestu. (NA Praha, fond: SSNV – nesprac. Osobný väzenský spis Emmy Olbrichovej.)

¹¹⁸ Tamže.

¹¹⁹ NA Praha, fond: SSNV (nesprac.). Osobný väzenský spis Emmy Olbrichovej. Obálka osobného spisu.

¹²⁰ Kartuziánsky kláštor vo Valdiciach dal vybudovať Albrecht z Valdštejna v 17. storočí. Za Jozefa II. bol rád zrušený a kláštor prestavaný na kasáreň, neskôr na trestnicu. Kláštor aj v súčasnosti slúži ako väznica a pre verejnosť je neprístupný. LHOTKA, Jaroslav: Valdická kartouza – súčasť gulagu. <http://www.narmyslenka.cz/hist/hist056.html>

¹²¹ Tamže.

¹²² NA Praha, fond SSNV (nesprac.). Osobný väzenský spis Emmy Olbrichovej. Záznamy o prijatých a odoslaných listoch november 1954 – február 1955.

¹²³ Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s Gertou Jankovičovou. Borský Mikuláš 9. 12. 2005.

¹²⁴ ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, 3 Ts III 36/52. Vyrožnenie o dodaní odsúdeného. Mladá Boleslav 19. 11. 1953.

¹²⁵ Osobný archív Marty Oravcovej. Prepis zápiskov Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jellúšová.

¹²⁶ KRATOCHVIL, A.: Žaluji II. Vrátiť slovo umlčeným. 1. vyd. v ČSFR. Praha: DOLMEN, 1990, s. 121 – 125.

na dodržiavanie sviatočných tradícií a ako sa snažila zútlulňovať svoje okolie, pochopíme, ako ťažko na ňu takéto zákazy pôsobili.

Ani po Novom roku nezaradili Emmu do práce. Nečinné sedenie v cele ju ubíjalo. Mohla síce čítať knihy z väzenskej knižnice, ale ich obsah ju nezaujímal. Stav nečinnosti sa zmenil až s prichádzajúcou jarou – z posudku náčelníka ÚNZ Mladá Boleslav sa dozvedáme, že ju zamestnali triedením zeleninových sadeníc.¹²⁷ Konkretizujú to rukopisné poznámky o Emme kvôli posudku k jej žiadosti o milosť – „*přebírá fasulu a cibulku*“.¹²⁸ V tom období bola zaradená do zdravotnej skupiny III. Dôvodom bol stav po Tbc pľúc, srdečná nervóza (nervóza – chorobná, zvýšená dráždivosť, precitlivenosť) a krčové žily.

Ohlášení přání odsouzeného.			
Čís. věstí: 1840	Jméno: Olbrichová Emma	Ve vězení: 42	K předchozímu ohlášení:
Přání: <i>poslati žádost o milosť a o výměnu za jinou práci, než je práce v kuchyni</i>			1. Referát výkonného trestu.
			2. Hosp. referát.
			3.
Poznámka: <i>poslaná je ukažněná, tiché povahy, B.</i>			Posudek: <i>poslaná</i>
			Provede: <i>ml. náčelník</i>
			1. Referát výkonného trestu.
			2. Hosp. referát.
			3. Odvětví sklad.
Datum předání: 6. 1. 1954			Podpis: <i>Olbrich Emma</i>
Podpis: <i>Olbrich Emma</i>			Provedl: <i>Olbrich Emma</i>
Podpis: <i>Olbrich Emma</i>			Podpis: <i>Olbrich Emma</i>

Ohlášení přání odsouzené Emmy Olbrichové podat si žádost o milosť zo 6. januára 1954. (NA Praha, fond: SSNV – nesprac. Osobný väzenský spis E. Olbrichovej.)

Cesta k amnestii

Z Mladej Boleslavi sa Emma Olbrichová rozhodla poslať do prezidentskej kancelárie žiadosť o milosť. Blížil sa totiž 2. apríl 1954 – lehota jej podmieneného prepustenia. Aj o to, aby mohla žiadosť o milosť podať, musela prosiť vedenie väznice. Na Ohlášení přání odsouzeného bolo pripísané: „*Jmenovaná je ukázněná, tiché povahy*“.¹²⁹ Povolenie dostala.

Krajský súd v Bratislave žiadal už 5. januára 1954 ÚNZ v Mladej Boleslavi, aby zaslal informácie o Emme Olbrichovej vo veci žiadosti o milosť. V žiadosti boli uvedené body, podľa ktorých mali zamestnanci ÚNZ odpovedať:

1. Ako sa odsúdený chová vo výkone trestu, či bol kázeňsky alebo disciplinárne trestaný, aký má pomer ku kolektívu, akej je povahy, akú má pracovnú morálku a pracovný výkon, či je na ňom badať snahu po náprave a výsledky prevýchovy a jaký je jeho zdravotný stav.

2. Odkedy je vo výkone trestu, či mu bol trest prerušený a kedy mu trest končí.

3. V prípade možnosti zistíte, čím sa odsúdený vyučil, kde naposledy pracoval, akú prácu konal a čím sa živil jeho otec alebo matka (triedny pôvod).¹³⁰

Z neznámeho dôvodu trvalo dva mesiace, kým prišla súdna žiadosť z Bratislavy do Mladej Boleslavi. Náčelník ÚNZ v Mladej Boleslavi poslal posudok na Emmu Olbrichovú k žiadosti o milosť, v ktorom okrem iného napísal: „*Její chování jest slušné a ukázněné*“.

¹²⁷ NA Praha, fond: SSNV (nesprac.). Osobný väzenský spis Emmy Olbrichovej. Posudok náčelníka ÚNZ Mladá Boleslav staršinu Heřmanského na Emmu Olbrichovú. Mladá Boleslav 14. 4. 1954.

¹²⁸ Tamže. Rukopisné poznámky o Emme Olbrichovej kvôli žiadosti o milosť.

¹²⁹ Tamže. Ohlášení přání odsouzeného. Mladá Boleslav 6. 1. 1954.

¹³⁰ Tamže. Vyšetření žádosti o milosť. Krajský súd Bratislava 5. 1. 1954.

*Kázeňsky trestána dosud nebyla. Povahy je mírné a tiché. Poměr ke kolektivu má velmi dobrý, je snášenlivá. Pracovní morálku lze hodnotit jako velmi dobrou. ... U jmenované lze těžko posoudit, zda trest plní svůj účel, ježto je dosud nábožensky založena. Její trestný čin souvisí s náboženským přesvědčením.*¹³¹

O tom, že poštový styk medzi týmito dvoma inštitúciami zlyhával, svedčí urgencia z Bratislavy, podľa ktorej prešli tri týždne, odkedy v Mladej Boleslavi napísali posudok na Emmu, a v Bratislave stále nebol. Vedúca kancelárie Krajského súdu v Bratislave, Dr. Alžbeta Trattnerová, pripomenula aj vládne vyhlásenie z 15. septembra 1953, ktoré *„venuje osobitnú pozornosť ochrane práv občanov, najmä osobnej slobode človeka. Preto aj ministerstvo spravodlivosti v spolupráci s ministerstvom vnútra podniklo rôzne opatrenia, smerujúce k nehatenému výkonu ústavného práva prezidenta republiky udeľovať odsúdeným občanom milosť, cestou ktorej sa odsúdeným odpúšťa celkom alebo čiastočne trest odňatia slobody, alebo sa zahladzujú následky odpykaného trestu.*¹³² Urgencia prišla načas, takže náčelník ÚNZ Mladá Boleslav do týždňa poslal posudok totožný s tým, ktorý napísal pred mesiacom. Zdôraznil, že on odpoveď poslal. Mladoboleslavský okresný prokurátor, JUDr. Alois Bortel, vrátil výstupné listy Emmy Olbrichovej do ÚNZ v Mladej Boleslavi s tým, že podmienené prepustenie zatiaľ neprichádza do úvahy.¹³³

Smrť jej vytrhla pero z rúk

Emmino rozprávanie náhle končí pri opise pomerov v mladoboleslavskej väznici. O jej ďalšom osude vieme už len z úradných záznamov. Z Mladej Boleslavi sa dostala späť na Slovensko. Do Útvaru nápravných zariadení v Komárne ju presunuli 6. mája 1954.¹³⁴ Ostala tam mesiac a pol. Dva dni po jej príchode napísal krajský prokurátor odporúčanie bratislavskému krajskému súdu, aby cestou milosti Emme odpustil z trestu odňatia slobody jednu tretinu *„so zreteľom na to, že k trestnému činu bola zvedená jej zamestnávateľom, rímskokatolíckym farárom, a ide o politicky neuvedomelú, nábožensky založenú osobu, ktorá pochádza z robotníckej rodiny.*¹³⁵ Prezident republiky 24. decembra 1954 odpustil Emme Olbrichovej časť trestu odňatia slobody vo výmere štyroch rokov.¹³⁶ Prepustiť ju teda mali 2. októbra 1956.

O svojom úspechu v rok trvajúcom boji o amnestiu sa Emma dozvedela v NPT Želiezovce¹³⁷, kam ju premiestnili 18. júna 1954.¹³⁸ Z výhry sa určite veľmi tešila – netušiac, že prehráva boj s iným, záporným nepriateľom... Podľa zachovaných záznamov korešpondovala v tom čase so sestrami Hedvigou a Helenou. Výhodnostná skupina II jej umožňovala raz mesačne prijať a odoslať list. Podľa dodatku Heleny Uhríkovej, rod. Olbrichovej, k Emminým zápiskom sa Emme zhoršil zdravotný stav, preto ju 12. februára 1955 previezli na liečenie do Väznice č. 1 v Nitre.¹³⁹ Emmina rodina žila v presvedčení, že chorobou, ktorá to spôsobila a ktorá napokon viedla k Emminmu predčasnemu úmrtiu, bola tuberkulóza dýchacích ciest. Nebolo to tak. Emma ostala v Nitre 16 dní. Jej poslednou zastávkou na tomto sve-

¹³¹ Tamže. Posudok náčelníka Heřmanského na E. Olbrichovú k žiadosti o milosť. Mladá Boleslav 15. 3. 1954.

¹³² Tamže. Urgencia dožiadania posudku na E. Olbrichovú kvôli udeleniu amnestie. Krajský súd Bratislava 5. 4. 1954.

¹³³ Tamže. Odpoveď okresného prokurátora JUDr. Aloisa Bortela ÚNZ Mladá Boleslav zo 14. 4. 1954.

¹³⁴ ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, 3 Ts III 36/52. Vyrozumenie o dodaní väzňa. Komárno 6. 5. 1954.

¹³⁵ Tamže. Odporúčenie krajského prokurátora Krajskému súdu, odd. 1. Bratislava 8. 5. 1954.

¹³⁶ NA Praha, fond: SSNV (nesprac.). Osobný väzenský spis Emmy Olbrichovej. Emma Olbrichová – žiadosť o milosť k č. j. 1 Nt 697/53. Ministerstvo spravodlivosti Praha 5. 1. 1955.

¹³⁷ Tamže. Protokol spísaný s Emmou Olbrichovou. NPT Želiezovce. Nedatované.

¹³⁸ Tamže. Obálka osobného spisu.

¹³⁹ Osobný archív Marty Oravcovej. Zápisky Emmy Olbrichovej. Preložila Mária Jelúšová. – ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, 3 Ts III 36/52. Vyrozumenie o premiestnení väzňa. NPT Želiezovce 12. 2. 1955.

te bola väzenská nemocnica v Brne, kde ležala od 1. marca 1955.¹⁴⁰ Nitrianska väznica informovala Krajské eskortné stredisko v Nitre o Emme takto: „*neni nebezpečná, je nemocná.*“¹⁴¹

Emma Olbrichová zomrela 21. marca 1955 o 19.20 hod. na infekčnom oddelení Štátnej fakultnej nemocnice na Pekaárskej ulici v Brne.¹⁴² Pravú príčinu úmrtia prezrádza liečebný a ohliadač list. Lekári, ktorí ju v brnenskej nemocnici liečili, uviedli ako základnú chorobu postihnutie pečene cirhózou a nádorovým procesom, spôsobeným metastázami, a z toho vyplývajúce zväčšenie pečene a sleziny; ako komplikáciu, ktorá viedla k smrti, zápal pľúc a ako bezprostrednú príčinu úmrtia ťažkú kachexiu (chorobné schudnutie a vysilenie) a anémiu (chudokrvnosť), čo je sprievodným znakom malígnych ochorení. Pitevný nález uvádza ako základné ochorenie melanoblastóm konečníka – malígny melanóm; komplikácie vedúce k smrti mnohopočetné metastázy a ako bezprostrednú príčinu úmrtia kachexiu.

¹⁴⁰ ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, 3 Ts III 36/52. Vyrozsudenie o premiestnení väzňa. Nitra 1. 3. 1955.

¹⁴¹ NA Praha, fond: SSNV (nesprac.). Osobný väzenský spis Emmy Olbrichovej. Vážnica č. 1 v Nitre Krajskému eskortnému stredisku v Nitre.

¹⁴² Tamže. Léčebný a ohledací list. Štátna fakultná nemocnica Brno 21. 3. 1955.

Vězeňské č. 13 r n o.

Č. j. 12179/153
Krajská prokuratura,
B r n o.

Vězeňské, Olbrichová Bm, nar. 22.8.1904-hlášení smrti.
Vězeňské č. 13 r n o, sděluje, že dne 21. března 1955-19.30 hod, zemřela
ve státní fakulní nemocnici v Brně ods. Olbrichová Bm, nar. 22.8.1904 ve Vídni,
svobodná, v důchodnosti, národnosti rakouské, poslední bytem Moravský Sv. Mikuláš
č. 204.
Byla odpuštěna rozsudkem krajského soudu v Bratislavě ze dne 21.6.1952
č. j. 3 Ta III 36/52 pro trestní čin veřejný, k trestu odnětí svobody v trvání
9 roků, a toho bylo uloženo prodlouženo 4 roky. Konec trestu dne 2.10.1956.
Odsouzená byla předložena k řešení z vězeňské č. 13 r n o.
Město Brno:

Melanoblastóm je typický tým, že veľmi rýchlo vytvára metastázy do všetkých orgánových systémov ľudského organizmu. Pacienta môže usmrtiť v priebehu niekoľkých mesiacov, príp. do roka, roka a pol. Ak by bolo ochorenie skôr diagnostikované, mohli lekári Emme Olbrichovej aspoň uľahčiť stav liečbou rôznych príznakov a problémov, keďže v tom čase liečba jej primárneho ochorenia nebola na takej úrovni, ako je v súčasnosti. Subjektívne i objektívne príznaky, ktoré sa u nej prejavovali, bolo potrebné analyzovať, a tak dospieť k diagnóze. Slabosť, zvýšená únavnosť, problémy s dýchaním a pod. sú síce nešpecifické príznaky, ale svedčia o tom, že sa s pacientom niečo deje; upozorňujú, že pacienta treba komplexne vyšetriť a stanoviť diagnózu. Napriek chýbajúcim zdravotným záznamom z posledných dvoch rokov života Emmy Olbrichovej sa z jej liečebného a ohliadacieho listu dozvedáme, že choroba trvala rok. Vieme, že serióznejšie ju začali liečiť päť týždňov pred smrťou. Rok trvania choroby lekárom poskytoval priestor na stanovenie diagnózy.¹⁴³ Viacerí politickí väzni sa vyjadrili, že mohlo ísť aj o zámerné neposkytovanie primeranej lekárskej starostlivosti, keďže Emma mala byť po prepustení vyhostená do Rakúska a iste nebolo v záujme vtedajšej československej justície, aby prenikli „na Západ“ informácie o jej praktikách...

Emmu Olbrichovú pochovali na brnenskom cintoríne v hrobe číslo 620, v skupine 58, v 13. rade.¹⁴⁴ Na pohrebe nebol nik z rodiny, lebo ju o Emminom úmrtí vyše mesiaca neinformovali.¹⁴⁵ Sestry Hedviga, Helena a priateľka Filoména Lakatošová sa potom starali aspoň o hrob. Emma Olbrichová sa tak nedožila prepustenia na slobodu. Od neho ju delil ešte rok a pol, čo už jej telo ovládnuté chorobou nemohlo vydržať napriek tomu, že mala len 51 rokov. Keby sa i oslobodenia dožila, krajina, ktorú ona nazvala svojou druhou vlasťou, pre ňu mala po krutom zaobchádzaní a nespravodlivom odsúdení pripravené vyhostenie... Pani Helena Uhríková k zápiskom dopísala, že smrť vytrhla jej sestre pero z rúk. Z toho by vyplývalo, že Emma zápisky zostavovala vo väzenskej nemocnici. Ako je možné, že sa ich podarilo získať príbuzným, vysvetlila pani Marta Oravcová, neter Emmy Olbrichovej. Emma zápisky všila do vankúša, ktorý sa dostal do rúk jej sestry Heleny. Tá zápisky našla a prepísala ich do zošitka, ktorý sa v rodine uchoval do súčasnosti.

Emmino uväznenie, odsúdenie a smrť vniesli do rodiny Olbrichovcov veľký smútok. Zvlášť poznačilo Máriu, ktorá žila v Rakúsku, a preto nemohla so sestrou počas väzby udržiavať korešpondenčný styk ani ju navštíviť vo väzení. Hedviga, ktorá tiež nemala vlastnú rodinu a po smrti Jozefa Rozima, ktorému viedla domácnosť, žila veľmi skromne v podnájme v Borskom Mikuláši, odišla po Emminom úmrtí na naliehanie súrodencov Márie a Emila do Viedne. Dožila sa 91 rokov. Na Slovensku ostala len Helena. V súčasnosti už nežije nik z Emminých súrodencov.

Dňa 26. marca 1991 zrušil Krajský súd v Bratislave, ktorému predsedala Alžbeta Horváthová, rozhodnutie Štátneho súdu z 21. júna 1952 v spojení s rozsudkom Najvyššieho súdu v Prahe z 23. októbra 1952. Emmu Olbrichovú plne rehabilitoval.¹⁴⁶

¹⁴³ Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s doc. MUDr. Jánom Porubským, CSc. Bratislava 19. 1. 2006.

¹⁴⁴ Osobný archív Marty Oravcovej. Zápisky Emmy Olbrichovej. Dodatok Heleny Uhríkovej. Preložila Mária Jellúšová.

¹⁴⁵ Archív autorky. Zvukový záznam rozhovoru s Martou Oravcovou. Cerová-Liesková 14. 5. 2004.

¹⁴⁶ ŠA Bratislava, fond: Štátny súd, 3 Ts III 36/52. Rehabilitácia Emmy Olbrichovej 2 Rt 70/91. Krajský súd Bratislava 26. 3. 1991.

Dr. Emil Šafár a Mons. Dr. Viliam Mitošinka boli amnestovaní v roku 1960. Obaja pracovali niekoľko rokov vo výrobe, potom sa opäť dostali do pastorácie. Emil Šafár bol duchovným vodcom mnohých mladých kňazov a podieľal sa na príprave príspevkov v samizdatovej literatúre. Zomrel v roku 1981.¹⁴⁷ Viliam Mitošinka sa dožil pádu komunistického režimu u nás a rehabilitácií politických väzňov. Zomrel v roku 1993 v Kuklove. O svojom utrpení a boji katolíckej cirkvi za jej zachovanie podal jedinečné svedectvo v knihe Pamäti kňaza. Na Emmu Olbrichovú, nenápadnú, no výnimočnú ženu, ktorá kvôli pomoci núdznym svoj život riskovala i položila, nezabudol.

Dr. Anton Botek v roku 1951 preplával rozvodnenú Moravu a šťastne sa dostal až do Ríma. Stal sa výrazným predstaviteľom slovenskej emigrácie. Pôsobil v Ríme a v Kanade. Vydával Hlasy z Ríma, prekladal, zapájal sa do činnosti Ústavu sv. Cyrila a Metoda – redigoval náboženské časopisy, príspevky v slovenskom oddelení Vatikánskeho rozhlasu a pod. V kanadskom Wellande založil Farnosť sv. Andreja, vybudoval kostol, školu a moderné pastoračné centrum. Po roku 1989 sa vrátil na Slovensko, zomrel v roku 1992.¹⁴⁸

¹⁴⁷ LETZ, Ján: Šafár Emil Pavol. In: Pašteka, J. a kol.: Lexikón, s. 1301 – 1302.

¹⁴⁸ LETZ, Ján: Botek Anton C. In: Pašteka, J. a kol.: Lexikón, s. 138 – 139.

Veronika Lagová